

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Från huslig till modig
– om genusgörande processer i bilderböcker från 1980- till 2000-tal

Alexandra Sorander, Elin Tannfors och Karin Ågren

LAU370

Handledare: Jakob Wenzer

Examinator: Bengt Jacobsson

Rapportnummer: VT-09-1190-19

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Från huslig till modig

– om genusgörande processer i bilderböcker från 1980- till 2000-tal

Författare: Alexandra Sorander, Elin Tannfors och Karin Ågren

Termin och år: Vårtermin 2009

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Jakob Wenzer

Examinator: Bengt Jacobsson

Rapportnummer: VT-09-1190-19

Nyckelord: genus, bilderböcker, processer, förskola, förskoleklass

Bakgrund: Detta examensarbete är frukten av ett gemensamt intresse för genusfrågor, både i arbetet med barn men även i samhället i stort. Vi ser på genus som något som finns överallt, något ständigt närvarande, men också som något sociokulturellt. Med detta menar vi att genus skapas i förhållande till andra människor i en social process. Då vi har velat studera genusgörande processer i en miljö som är aktuell för barn har vi valt att fördjupa oss i bilderböcker. Att vi har valt just bilderböcker beror på att vi tror att det utgör en stor del av barns identitetsskapande. Dessutom är bilderböcker något vi som blivande förskollärare dagligen kommer att använda oss av i yrkeslivet.

Syfte: Syftet med arbetet är att jämföra hur genusgörande processer framträder i bilderböcker från 1980- till 2000-tal.

Metod: Vi har genomfört kvalitativa analyser av ett antal bilderböcker från 1980- till 2000-tal. Avsikten med analyserna är att lyfta fram hur genusgörande processer framträder bl.a. hos karaktärernas egenskaper under de olika årtiondena. Vi har även genomfört en kvantitativ kartläggning av ett axplock av de böcker som finns ute i verksamheterna. I kartläggningen har vi tittat på hur många av böckernas huvudpersoner som är flickor, pojkar eller neutrum, samt hur fördelningen mellan författare ser ut. Samtliga böcker för våra undersökningar är hämtade i förskole- och förskoleklassverksamhet.

Resultat: De egenskaper som identifierar manligt och kvinnligt genus är enligt vår undersökning föränderliga över tid. Vår undersökning tyder på att genus i den form vi ser idag, inte kommer att vara identisk med hur genus framställs under nästa årtionde. Vi tror att män och kvinnor kommer att tillskrivas fler och mer varierade egenskaper i framtiden, då vi sett en stor förändring under de tre årtionden som vi undersökt. Vårt resultat visar att de genusgörande egenskaperna varierar stort hos både kvinnligt, manligt och neutralt genus.

Förord

Efter många veckors hårt arbete har vi äntligen fått en slutprodukt i handen. Och vilken slutprodukt sen! Vi tre skribenter har tillsammans dragit många spännande slutsatser, och vi är mycket nöjda med samarbetet oss emellan. Arbetsprocessen har varit lärorik och intressant, men framförallt otroligt rolig. Stort tack till vår fantastiska handledare Jakob ”JW” Wenzer som har varit till mycket hjälp och stöd under arbetets gång. Vi vill också tacka varandra för en ypperligt utförd insats.

Trevlig läsning!

Göteborg 2009-05-22

Alexandra Sorander, Elin Tannfors och Karin Ågren

Innehållsförteckning

Abstract

Förord

1. Bakgrund	5
1.1 Introduktion	5
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställningar	6
1.4 Arbetets disposition	7
2. Metod	8
2.1 Bilderboksanalyser	8
2.2 Urval, bilderboksanalyser	9
2.3 Kartläggning av bilderböcker	10
2.4 Urval, kartläggning av bilderböcker	10
2.5 Källkritikdiskussion	11
3. Litteraturgenomgång	13
3.1 Genushistorik	13
3.2 Begrepp inom genusforskning	14
3.3 Tidigare forskning	16
4. Den empiriska studien	17
4.1 Kartläggning av bilderböcker på fyra förskolor	17
4.1.1 Sammanställning av författare och böcker från 1980-talet till 2000-talet	17
4.1.2 Sammanställning av författare och böcker från 1980-talet	17
4.1.3 Sammanställning av författare och böcker från 1990-talet	17
4.1.4 Sammanställning av författare och böcker från 2000-talet	17
4.1.5 Sammanfattning av kartläggning	18
4.2 Bilderboksanalyser	18
4.3 Böcker från 1980-talet	19
4.3.1 Pannkakstårtan av Sven Nordqvist – 1985	19
4.3.2 Bara knyt Alfons av Gunilla Bergström – 1988	20
4.3.3 Magiska Hjalte av Lena Karlin – 1988	21
4.3.4 Sammanfattning av analyserade böcker från 1980-talet	21
4.4 Böcker från 1990-talet	22
4.4.1 Här kommer polisbilen av Arne Norlin – 1995	22
4.4.2 Ulla spelar munspel av Eva Lindström – 1995	23
4.4.3 Bu och Bä av Olof och Lena Landström – 1999	24
4.4.4 Sammanfattning av analyserade böcker från 1990-talet	25
4.5 Böcker från 2000-talet	26
4.5.1 Vem är arg? av Stina Wirsén – 2005	26
4.5.2 Sjörovar-Rakel och Kapten Snorfinger av Martin Widmark – 2005	27
4.5.3 Kenta och barbisarna av Pija Lindenbaum – 2007	28
4.5.4 Sammanfattning av analyserade böcker från 2000-talet	29
4.6 Sammanfattande analys av bilderboksanalyser	30

4.6.1 Kvinnliga karaktärer	32
4.6.2 Manliga karaktärer	32
4.6.3 Neutrum som karaktärer	32
4.6.4 Bildspråk	33

5. Slutdiskussion **34**

5.1 Hur framträder genus i bilderböckerna? Finns det några skillnader eller likheter mellan årtiondena gällande genusgörande egenskaper?	34
5.2 Hur skrivs/konstrueras nya genus fram?	35
5.3 Hur kan bilderböckernas genusgörande processer kopplas till läroplanernas jämställdhetssträvanden?	36
5.4 Vidare forskning	38

Källförteckning

Litteratur
 Utbildningsrapport
 Bilderböcker för analys
 Internet

Bilagor

Bilaga A: Procentuell statistik över vår kartläggning av bilderböcker från 1980-talet till 2000-talet
 Bilaga B: Kartläggning av bilderböcker

1. Bakgrund

1.1 Introduktion

Vi som har författat detta arbete är tre lärarstudenter som läst inriktningen BAUN - barn och ungas uppväxtvillkor, tillsammans. Detta examensarbete är frukten av ett gemensamt intresse för genusfrågor, både i arbetet med barn men även i samhället i stort.

Vi ser på genus som något som finns överallt, något som är ständigt närvarande. Att sedan de genusgörande processerna kan se väldigt olika ut är något som vi har märkt bland annat när vi har varit ute på vår Vfu (utbildningens verksamhetsförlagda utbildning). Alla barn som vi kommit i kontakt med har genom sina individuella erfarenheter med sig en bild av genus som de sedan reproducerar och återskapar. Denna bild påverkar hur de ser på sig själva och på sin omvärld, vilket ger avspeglningar på verksamheten i förskolan och på samhället.

Vi ser på genus som något sociokulturellt, genus skapas i förhållande till andra människor i en social process. Lev Vygotskij, filosof och pionjär inom psykologin, var en förespråkare för det sociokulturella perspektivet där sociala relationer med andra människor inte ses som isolerade situationer utan som en del i den allmänmänskliga utvecklingen (2005:17). Det sociokulturella perspektivet återfinns även i vår egen läroprocess under arbetets gång. Då vi har varit tre skribenter har vi haft tre personers tankar och erfarenheter som bas för arbetet. Den sociala interaktionen mellan oss har gjort att våra olika perspektiv har öppnat upp nya tankebanor hos oss och vi har nått resultat som vi inte tror varit möjliga om vi hade varit färre än tre skribenter. Att vi har varit tre skribenter har även inneburit att vi kunnat göra en större undersökning, vår empiriska del är därför relativt bred och noggrant genomförd. I våra analyser har vi använt oss av den unika förförståelse som var och en av oss besitter. Detta har gjort att våra analyser nu är mer detaljerat utförda än om vi varit färre skribenter.

Då vi alla tre är inriktade mot de yngre åldrarna, där förskolans och förskoleklassens verksamheter står i fokus, ville vi studera genusgörande processer i en miljö som är aktuell för barn. Vi har läst mycket för barnen när vi har varit ute på Vfu och genom detta har vi märkt att det hos barnen finns ett stort intresse för litteratur. Som fokusområde för arbetet har vi därför valt att, inom ett genusperspektiv, fördjupa oss i bilderböcker. Under lärarutbildningens sista termin har vi gjort vår Vfu i tre olika stadsdelar och med skilda åldergrupper. En av oss har varit på en 1-3 års avdelning, en på 1-5 års avdelning och en i förskoleklass. Det är med utgångspunkt i dessa verksamheter som vi har valt litteratur för våra empiriska undersökningar. Vi bestämde oss i ett tidigt skede för att analysera bilderböcker ur ett genusperspektiv. Till en början ville vi undersöka hur genus framträder i bilderböcker inom det västerländska samhällets traditionella ramar för manligt och kvinnligt. När vi sedan valt ut de böcker vi ville analysera upptäckte vi att skillnaderna var större *inom* könen snarare än *mellan* dem. Detta gjorde att vi blev intresserade av att undersöka hur genusgörande processer i bilderböcker framträder. För att kunna se detta valde vi istället att jämföra hur genusprocesserna inom könen har sett ut under tre årtionden (1980- till 2000-tal).

1.2 Syfte

Syftet med arbetet är att jämföra hur genusgörande processer framträder i bilderböcker från 1980- till 2000-tal.

1.3 Frågeställningar

De frågeställningar vi har valt att utgå från i arbetet är:

Hur framträder genus i bilderböckerna?

Hur ser fördelningen mellan författare samt mellan kvinnliga, manliga och neutrala huvudpersoner ut i de böcker som finns ute i verksamheterna?

- Hur skrivs/konstrueras nya genus fram?
- Finns det några skillnader eller likheter mellan årtiondena gällande genusgörande egenskaper?
- Hur kan bilderböckernas genusgörande processer kopplas till läroplanernas jämställdhetssträvanden?

1.4 Arbetets disposition

Efter arbetets inledning följer ett metodkapitel. Här beskriver vi hur vi har valt att genomföra våra bilderboksanalyser och vår kartläggning. Vi diskuterar vad vi ansett vara relevant för vårt arbete men även vad vi har valt bort.

Härefter kommer en litteraturgenomgång med genushistorik, där vi låter läsaren bekanta sig med begreppet genus i ett historiskt perspektiv, samt andra för arbetet relevanta begrepp. Vi redovisar även tidigare forskning inom snarlika forskningsområden för att på så sätt ge läsaren en inblick i vad som skrivits inom området tidigare.

Nästa stora block är den empiriska delen. Här presenteras vår första empiriska undersökning, en kartläggning av böcker vi funnit på våra VFU-platser. Vi redovisar en sammanställning i tabellform av den kartläggning vi genomfört, och en kort diskussion av denna. Därefter presenteras vår andra empiriska undersökning, bilderboksanalyser av nio bilderböcker från 1980- till 2000-talet. Vi har analyserat tre böcker från varje årtionde och sammanfattar dessa årtiondevis. Då alla tre årtionden presenterats avslutar vi med en sammanställning av de genusgörande egenskaper vi kunnat hitta i analyserna. Denna sammanställning följs av ytterligare en analys där vi även jämför våra bilderboksanalyser med resultatet av vår kartläggning.

I det avslutande kapitlet finns vår slutdiskussion där vi diskuterar hur genus framträder i bilderböckerna och om det finns några likheter och/eller skillnader mellan årtiondena. Vi presenterar i denna del även de resultat som vi har sett och jämför dessa med tidigare forskning. Vi kopplar sedan vårt arbete till läroplanen och besvarar våra frågeställningar. Under en sista rubrik ger vi förslag på vidare forskning. Här tar vi upp sådant som väckt vårt intresse under arbetets gång, men som det inte har funnits utrymme att diskutera i detta arbete.

Mycket nöje!

2. Metod

Vi har valt att använda oss av två olika metoder i den empiriska delen av vårt arbete. Den första delen är kvalitativa litteraturanalyser av nio stycken bilderböcker som vi hittat på våra Vfu-platser. Den andra delen är en kvantitativ sammanställning av totalt 121 böcker som finns ute i verksamheterna på våra Vfu-platser. Vi har kategoriserat böckerna utifrån deras författare och huvudpersoner för att på så vis synliggöra det utbud av böcker som barnen kommer i kontakt med ute på förskolorna. Nedan kommer vi att gå igenom de två materialkategorierna.

2.1 Bilderboksanalyser

Syftet med vår undersökning inbegriper att jämföra hur genusgörande processer framträder i bilderböcker från 1980- till 2000-tal. Begreppet bilderbok definierar vi på samma sätt som fil.kand. i litteraturvetenskap Ulla Rhedin (1992). Rhedin beskriver bilderboken som ”en bok av begränsat omfång som i skönlitterärt syfte vill berätta en historia genom en kombination av text och bilder, så att det förekommer minst en bild per uppslag” (1992:15).

Vi har valt att analysera nio bilderböcker som alla förekommer i den pedagogiska verksamhet som våra Vfu-platser utgör, och inom vilka vi har verkat i tre olika åldersspann. De böcker vi har valt för analys är sådana som i första hand funnits på fler än en Vfu-plats. Vi har dock varit noga med att välja en bok från varje åldersspann på våra Vfu-platser, dvs. en bok från 1-3 års avdelning, en bok från 1-5 års avdelning samt en bok från förskoleklass. Böckerna är också valda så att det ska finnas en bok från varje verksamhet i varje analyserat årtionde (1980-tal till 2000-tal). Vi redovisar inte vilka böcker som kommer från vilken verksamhet, men eftersom detta ligger till grund för vårt urval så vill vi ändå nämna detta. Böckerna vi har valt att analysera är skrivna av författare som vi under Vfu-perioder har observerat att barnen gärna läser böcker av. Eftersom alla författare förutom Lena Karlin (”Magiska Hjalte”) figurerar med flera olika böcker ute i verksamheterna, kan de enligt oss dessutom sägas vara vanligt förekommande. Anledningen till att vi ändå tog med ”Magiska Hjalte” i analyserna är att detta var den enda boken från 1980-talet som vi hittade i förskoleklassverksamhet.

Gemensamt för alla nio böcker är att de funnits tillgängliga för barnen i verksamheterna. De har dock kommit till verksamheterna på skilda sätt, vissa böcker har pedagogerna eller barnen själva lånat på bibliotek medan andra har köpts in till verksamheten. En tredje kategori har blivit hopplöskad av personalen på Skolbibliotekcentralen och levererats till verksamheterna i boklådor.

I analyserna använder vi oss av en kvalitativ undersökningsmetod, dvs. en noggrann undersökning som fokuserar på det för vår undersökning väsentliga innehållet i böckerna (Esaïasson, Gilljam, Oscarsson & Wägnérud, 2007:237). Vi har velat djupanalysera varje vald bok, och har på grund av detta valt ut ett fåtal böcker. Vi är medvetna om att de nio böcker vi har analyserat endast delvis kan sägas representera verkligheten. Vi vill se på vår undersökning som ett litet utsnitt ur verkligheten, som vi gått djupare in i.

De nio bilderböckerna har vi analyserat utifrån delar av Maria Nikolajevs, docent i barnlitteratur, analysmodell (2000, 2004). Då båda Nikolajevs böcker i sin helhet är ett analysverktyg har vi valt de analysdelar som är relevanta i relation till vårt syfte. Vi har i

första hand analyserat böckerna med syfte att titta på hur genus görs genom karaktärernas egenskaper. Vi har undersökt detta genom att titta på bokens innehåll, boken som estetisk produkt samt samspel mellan bild och text. Övriga av Nikolajevas (2000, 2004) analysdelar har vi valt bort då vi inte sett att dessa är relevanta för vårt syfte. Vi kommer inte ha några hänvisningar till Nikolajeva i själva bilderboksanalyserna, utan hennes böcker har enbart figurerat som ett verktyg för oss. Nikolajeva (2004) har även sammanställt ett schema över de egenskaper som Nikolajeva menar traditionellt kategoriseras som manliga och kvinnliga. Detta schema redovisas nedan och diskuteras senare i relation till våra resultat. Nikolajeva betonar att inte alla manliga och kvinnliga litterära personer följer detta schema, men att kategoriseringen gör det mer lättöverskådligt att bedöma personskildringarna i böckerna (2004:129). Nikolajeva presenterar de manliga och kvinnliga egenskaperna i dikotomier, något vi väljer att avstå från. Vi kommer med andra ord inte att jämföra *mellan*, utan snarare *inom*, genusgrupperna. Detta innebär att manliga huvudpersoner jämförs med manliga och kvinnliga huvudpersoner med kvinnliga. Anledning till detta är att vi i vårt arbete är intresserade av hur de genusgörande processerna har sett ut inom varje genus, snarare än av någon särskiljning eller jämförelse mellan manliga och kvinnliga genus.

Vi vill påtala att vi inte kan hitta någon information om hur Nikolajeva har sammanställt sitt material, hur många böcker hon har kartlagt eller hur dessa har valts ut. Vi vet heller inte hur Nikolajeva har valt ut vilka egenskaper som skall representera manligt respektive kvinnligt. När vi sedan i analysen refererar till Nikolajeva är det detta schema som vi syftar till.

Män/pojkar

Starka
Våldsamma
Känslokalla, hårda
Aggressiva
Tävlande
Rovgiriga
Skyddande
Självständiga
Aktiva
Analyserande
Tänker kvantitativt
Rationella

Kvinnor/flickor

Vackra
Aggressionshämmande
Emotionella, milda
Lydiga
Självupppoffrande
Omtänksamma, omsorgsfulla
Sårbara
Beroende
Passiva
Syntetiserande
Tänker kvalitativt
Intuitiva

(Nikolajeva, 2004:129)

En bilderbok, menar Nikolajeva, berättar en historia med både ord och bild och det ena kan inte stå utan det andra (2000:15). Fil. doktor Anette Göthlund och fil. doktor Yvonne Eriksson (2004), båda lärare och forskare inom konst- och bildvetenskap, anser att bildens element (som linjer, färger etc.) är betydelsebärande på samma sätt som ett ords minsta morfem är det (2004:21). Detta tolkar vi som att bilden i en bilderbok är minst lika viktig som texten när det kommer till budskap till läsaren. Vi har därför analyserat även bildspråket i stor utsträckning och tittat på hur bild och text kompletterar varandra.

2.2 Urval, bilderboksanalyser

Vi har valt att analysera böcker från de årtionden som var mest frekvent förekommande ute på våra Vfu-platser. Böckerna från 1980-talet var endast elva till antalet, jämfört med 41 från 1990-talet och 69 från 2000-talet. Vi valde dock att ta med böcker från 1980-talet i bilderboksanalyserna då vi anser att detta ger arbetet en större bredd och blir mer intressant än om vi bara hade jämfört två årtionden. Under arbetets gång upptäckte vi att det verkade finnas skillnader i hur genus framträder i böcker från de tre årtiondena. Denna upptäckt intresserade

oss, och därför har vi valt att lägga extra fokus på just detta i vårt arbete.

Av de böcker vi har kartlagt från 1980-talet hittade vi endast en med kvinnlig huvudperson. När vi sedan skulle göra analyser av böckerna vi kartlagt så gick boken inte att hitta på Vfu-platsen och fanns heller inte till utlån på biblioteken. Detta medförde att vi från 1980-talet endast analyserat böcker med manliga huvudpersoner.

2.3 Kartläggning av bilderböcker

I kartläggningen har vi tittat på hur många böcker som har en kvinnlig huvudperson, hur många som har en manlig huvudperson, hur många som har en könsneutral huvudperson samt hur många av böckerna som har en huvudperson av varje kön. Vi har även tittat på hur fördelningen av författare ser ut, vilka som skrivit om kvinnliga huvudpersoner, vilka som skrivit om både kvinnlig och manlig huvudperson och så vidare. Vi har i vår tabell särskilt på böcker som i originalspråk skrivits på svenska och sådana som blivit översatta till svenska. Detta är för att vår kartläggning ska gå att jämföra med den som Svenska barnboksinstitutet tagit fram över författare, 2004-2008, och kön på huvudpersoner i barnböcker mellan åren 2002-2008, något vi kommer att presentera senare i arbetet. Sbi (Svenska barnboksinstitutet, <http://www.sbi.kb.se>), har inte fört någon statistik över barnböcker utgivna före 2002, vilket gör att vi inte kan jämföra alla böcker vi har kartlagt med tidigare siffror. Vi anser att det ändå är intressant att jämföra vår statistik från 2000-talet med Sbis för att se hur vårt tvärsnitt av verkligheten stämmer överrens med den helhet som Sbi kan sägas representera. Vi har dessutom funnit flest böcker från 2000-talet, hela 69 stycken, vilket gör att böcker från detta decennium är de som är vanligast förekommande ute i verksamheten. Vår kartläggning kan ses som ett stickprov av det barnboksutbud som förskolor och förskoleklasser har, och som barn alltså kommer i kontakt med i stort sett dagligen. I kartläggningen använder vi oss av en kvantitativ undersökningsmetod, dvs. ”att undersökningen baseras på likvärdiga och därmed jämförbara uppgifter och så pass många analysenheter att dessa uppgifter kan uttryckas och analyseras med siffror” (Esaïasson m.fl., 2007:223).

Syftet med kartläggningen är att ta reda på vilket utbud av bilderböcker som kan finnas ute i förskole- och förskoleklassverksamhet. Detta för att kunna koppla vår huvudfrågeställning (hur genus framträder i bilderböcker) till det bokutbud som barn dagligen kommer i kontakt med.

2.4 Urval, kartläggning av bilderböcker

Vi har genomfört en kartläggning av de böcker som funnits ute på våra Vfu-platser. Utöver de tre verksamheter där vi i huvudsak vistats har vi valt böcker från ytterligare en Vfu-plats som vi tidigare besökt. Denna fjärde Vfu-plats är också en förskoleklass och detta har gjort att vi i kartläggningen kunnat titta på böcker från två förskolor och två förskoleklasser. I tre av verksamheterna har det funnits mängder av böcker, medan det på den fjärde har funnits en mer sparsam mängd litteratur. I en av våra verksamheter fanns det bara böcker på ett ställe, men i övriga verksamheter, där böckerna har varit mer utspridda i lokaler, har vi valt bland de böcker som finns i det rum där barnen oftast befinner sig. Böckerna har valts utifrån tillgänglighet, det vill säga placering i lokalen. Vi har valt sådana böcker som är placerade så att barnen lätt kan nå dem, och våra valda böcker utgör därför 35 av de böcker som barnen oftast väljer att läsa. Det totala antalet böcker i vår kartläggning blir dock inte 140 utan istället 121 stycken. Detta beror på att vissa böcker har funnits i fler än en verksamhet samt att vissa böcker varit skrivna före 1980-talet och därför inte var intressanta för vår undersökning.

Vi har också valt bort de böcker som handlar om djur och maskiner (t.ex. faktaböcker), när dessa inte tillskrivs några specifika egenskaper eller genus, utan är just djur och maskiner. Som exempel på detta kan nämnas boken om Bu och Bä som finns med i våra bilderboksanalyser. Bu och Bä är får, men gestaltas med kläder och mänskliga egenskaper i den utsträckningen att karaktärerna uppfattas som mänskliga. Vi hade däremot valt bort en bok som handlat om får när de är just djuret får, och då saknar mänskliga egenskaper och attribut.

2.5 Källkritikdiskussion

Bengt Gustafsson, Göran Hermerén, och Bo Petersson, alla tre professorer och ledamöter (eller tidigare ledamöter) i Vetenskapsrådets etikkommitté, skriver att det kan vara svårt att bedöma tillförlitligheten i en vetenskaplig undersökning, men att detta samtidigt är en del i själva undersökningen (2004:36). Detta innebär att det är viktigt att ha en diskussion av ”tänkbara felkällor och andra förhållanden som kan påverka resultatens hållbarhet” (ibid.). Här nedan kommer vi att diskutera möjliga felkällor för vårt empiriska material.

Ute på våra Vfu-platser hittade vi endast 11 böcker skrivna på 1980-talet, alltså betydligt färre än från 1990- och 2000-talet. För att göra studien mer tillförlitlig hade den kunnat göras än mer omfattande, genom kartläggning och analys av många fler bilderböcker. De böcker vi hittat ute på våra Vfu-platser har främst varit böcker skrivna under 2000-talet, detta tror vi beror på att de äldre böckerna ifrån 1980- och 1990- talet har genomgått en naturlig gallring i konkurrensen från de nyare böckerna. När ny litteratur köps in, rensas den äldre ut, de böcker som finns kvar gör det av olika anledningar, som vi inte spekulerar i.

Eftersom undersökningen genomförts på 2000-talet kan vi inte, trots att vi även analyserat böcker från tidigare årtionden, säga något mer allmängiltigt om vilka bilder av genus barnen på 1980- och 1990-talet kom i kontakt med. Det vår undersökning kan säga i det hänseendet är vilka bilder av genus (en del av) 2000-talets barn träffar på. Om vi hade genomfört samma undersökning på både 1980-talet och 1990-talet hade vi kanske fått ett annat resultat, eftersom mängden böcker och därmed mängden hittade egenskaper varit större inom varje årtionde. Ytterligare något som vi vill poängtera är att flera av de böcker vi har analyserat innehåller huvudpersoner som det skrivits om även i senare årtionden. Bland de böcker har analyserat på 1980-talet finns både en bok om Pettson och en bok om Alfons med. Pettson-böcker skrevs även under 1990-talet. Alfons-böckerna började skrivas på 1970-talet och den senaste kom ut så sent som 2006. Även böcker om Halvan och om Bu och Bä har skrivits under två årtionden, 1990- och 2000-talet. Detta innebär att vi kanske fått andra resultat om vi till exempel valt att ha med en Alfons-bok i vår analys från 1990-talet eller en Bu och Bä-bok i vår analys från 2000-talet.

Vi är medvetna om att de egenskaper vi hittat hos karaktärerna i de böcker vi har analyserat påverkas av de uppfattningar och den förståelse vi sedan tidigare har med oss. Dock ser vi det som ett plus att vi varit tre personer som gjort analyserna, eftersom det medfört att vi fått tre perspektiv på varje bok och med detta erhållit en djupare förståelse.

I vår undersökning har vi analyserat nio böcker. Dessa utgör bara någon procent av alla de böcker som funnits ute i våra verksamheter (vilka i sin tur bara utgör någon procent av de böcker som förekommer i samtliga förskole- och förskoleklassverksamheter runt om i Sverige eller i världen). Detta gör att vi inte vill presentera våra resultat som representativ för bokutbudet i alla Sveriges förskolor och förskoleklasser, utan mer som ett axplock ur

verkligheten. Vi menar dock att de resultat vi kommit fram till är tillförlitliga för vår undersökning, och finner det troligt att en likadan undersökning utförd av någon annan skulle ge snarlika eller identiska resultat.

Vad gäller de jämförelser vi har gjort mellan vår kartläggning och den som Sbi genomfört är det några saker vi vill förtydliga. Då vi jämfört de siffror som gäller författare har uppgifterna från Sbi varit begränsade till åren 2004-2008. Detta beror på att det enligt Sbi inte förts någon statistik över författare tidigare än så (C. Östlund, personlig kommunikation, 14 maj, 2009). De uppgifter som funnits gällande huvudpersonernas kön i bilderböcker har också varit begränsade hos Sbi. Här har det enbart funnits uppgifter från åren 2002-2008. Detta är anledning till att vi inte kunnat göra någon jämförelse av våra siffror från 1980- och 1990-talet. Ytterligare något som behöver påtalas är att Sbi inte fört statistik över böcker med neutrum som huvudperson. Med anledning av detta har vi valt att utesluta denna kategori i vår jämförelse, trots att den i övrigt finns presenterad i vårt arbete.

3. Litteraturgenomgång

3.1 Genushistorik

Vad innebär begreppet genus? Vi kommer nedan att gå igenom genusforskningens basala historia för att ha en utgångspunkt för våra bilderboksanalyser.

Begreppet gender, eller genus som föreslagits som den svenska översättningen, etablerades under 1970-talet inom kvinnoforskningen (Gothlin, 1999:3). Socialantropologen Gayle Rubin (1975) anses vara den som först introducerade begreppet. Själva det svenska ordet genus kommer från det latinska ordet "genus" som betyder allt från, härkomst, släkt och stam till art, kön och slag (<http://www.ne.se/lang/genus/181333>). Vi vill dock lägga in en brasklapp i vårt användande av begreppet genus, då det inte finns någon definitiv enighet om hur genusbegreppet ska definieras. Även om det generellt går att säga vad som menas med användningen av begreppet, precis som med andra viktiga begrepp inom ett forskningsområde, är genus något som ständigt diskuteras och omformuleras (Gothlin, 1999:4).

På en generell nivå kan man säga att begreppen sex/gender (biologiskt kön/genus) i kvinnoforskningssammanhang används för att begreppsliggöra att relationen mellan könen, liksom mäns och kvinnors beteenden, sysslor och vad som anses "manligt" eller "kvinnligt", inte är biologiskt givet, utan socialt och kulturellt konstruerat (Gothlin, 1999:4).

För vår definition av genusbegreppet, se begreppsavsnittet senare i arbetet.

Vi har i vår litteraturgenomgång kunnat se hur diskussioner om huruvida vi har ett biologiskt kön som är separerat ifrån vårt sociala kön eller om de båda är sammanvävda och omöjliga att skilja ifrån varandra, är en diskussion som länge förts inom kvinnoforskningssammanhang. Retorikprofessorn Judith Butler menar att genus är en konstruktion eller inristning inskriven på kroppen (2007:205), ett utförande som för sin existens kräver upprepning (Butler, 2007:88). Även utbildningsprofessor Robert William Connell (2003) ser på genus som en konstruktion. Konstruktionen består i att människor, genom sitt sätt att uppträda i vardagen, konstruerar sig själva som antingen maskulina eller feminina (2003:15). Connell skriver: "Att vara man eller kvinna är därför inget oföränderligt tillstånd utan ett ständigt pågående arbete" (2003:15). Vidare menar författaren att våra uppfattningar om *att vara* man eller kvinna är erfarenhetsbaserade (2003:103). Detta exemplifieras med hur genus speglas i vår uppväxt, i vårt familjeliv och på hur vi ser på oss själva i vardagliga situationer (ibid.). Connell ser på uppdelningen av könen som något de flesta människor gör frivilligt, men vidhåller att det ändå inte är ovanligt med tvetydigheter i denna indelning, att det finns många människor som skiljer sig från normen (2003:15).

Connell anser att barn redan från första början skiljs åt genom att man vid födseln kallar dem flickor och pojkar och sätter på dem rosa eller blåa kläder: "Blå barn förväntades uppträda annorlunda än rosa barn – starkare och tuffare, mer krävande, aggressiva och energiska. (...) De rosa barnen, å andra sidan, förväntades vara mer passiva och medgörliga, och dessutom sötare" (2003:103). Connell menar vidare att en i samhället vanlig uppfattning är att man ser på genus som en dikotomi, alltså manligt och kvinnligt i motsatspar. Detta, säger Connell, beror på att man vanligtvis brukar bortse från att det finns en tredje kategori, ett neutrum. Hade neutrumet införlivats i diskursen hade det då istället uppstått en trikotomi, med tre poler

istället för två (2003:19).

Historikern Yvonne Hirdman menar att genus handlar om sociala processer (2008:12). Vi tolkar detta som att det är samhälle och kultur som formar människor till "feminina" eller "maskulina" genus. Rubin ser genus (eller gender) som en socialt skapad uppdelning av människan i två olika kategorier (Rubin, 1975:179). Antropologen Don Kulick (1993), menar att genus är den kulturella tolkningen som vi människor gör av de biologiska skillnaderna mellan män och kvinnor (1993:11). Vi förstår det som att vad Kulick betonar starkast är att det är just *tolkningen* som utgör genus.

Hirdman var den som introducerade begreppet genussystem i Sverige i slutet av 1980-talet. Hirdman menar att de bägge könen hålls åtskilda genom att de tillskrivs olika egenskaper och förväntningar (Gemzöe, 2003:93). Hirdman anser att det finns en hierarkisk uppdelning, eftersom det som anses var manliga egenskaper ges en högre status och är det som utgör normen i samhället. Det manliga könet ses således ligga högst upp i hierarkin och kvinnor definieras utifrån mannens egenskaper (ibid.). Hirdmans begrepp har kritiserats just för att ha en inbyggd hierarki i själva begreppet genussystem. Connell (2003) använder sig av begreppet genusordning (2003:15). Detta är för att Connell menar att begreppet "system" tyder på att något är statiskt, och stillastående medan Connell anser att genus är en process (1987:116). Även Rubin betonade vikten av att tydliggöra det "system" som relationen mellan könen utgör (1975:159).

3.2 Begrepp inom genusforskning

Vi kommer nedan att gå igenom ett antal begrepp för att förtydliga dessa och deras betydelse för läsaren. Begreppen har samtliga förekommit eller kommer att förekomma i vår löpande text och är viktiga för att förstå sammanhangen. Viktigt att notera är att förklaringarna nedan visar på hur vi tolkar och använder oss av begreppen.

Bekönad

Med begreppet menar vi något som per automatik tillskrivs ett visst kön. Det kan vara allt från beteenden och egenskaper till kläder och attribut. Jämför detta med begreppet könsneutral nedan.

Genus

Begreppet genus kallas även för socialt kön och används för att beskriva tillskrivandet av kollektiva könsegenskaper, det vill säga manligt/maskulint och kvinnligt/feminint. Vi ser på genus som en sociokulturell process, alltså något som formas och förändras i relation till andra.

Genusgörande

Här menar vi beteenden eller egenskaper som ensamma eller i kombination med andra beteenden/egenskaper bidrar till hur en person uppfattas och därmed skapar personens genus.

Könsneutral

Med könsneutral menar vi något som inte per automatik kan tillskrivas ett visst kön. Det kan vara allt från beteenden och egenskaper till kläder och attribut. Könsneutral kan också innebära något som omfattar samtliga kön (t.ex. könsneutrala äktenskap, könsneutral lagstiftning etc.).

Neutrum

Vår användning av neutrum innebär ett tredje genus, då kvinnligt och manligt genus inte "räcker till".

3.3 Tidigare forskning

Vi kommer under denna rubrik gå igenom tidigare forskning som avhandlar ämnet genus i bilderböcker. De arbeten vi hittat kommer vi sedan att knyta an till i vår slutdiskussion.

I sitt examensarbete har Emma Lindkvist och Jenny Multanen (2008) tagit reda på sex pedagogers tankar om hur man kan använda sig av barnboken som ett redskap i jämställdhetsarbetet på förskolan (2008:2). En av deras upptäckter var att arbetet med litteraturen ute på förskolorna såg väldigt olika ut beroende på vilken årstid det var. På sommaren då en stor del av verksamheten äger rum utomhus glömdes böckerna bort, och på vintern när de i större utsträckning befann sig inomhus lades mer kraft ned på litteraturen (2008:29-30). När litteraturen användes var det oftast i samband med vilan då barnen delades in i olika grupper utifrån sin ålder. De små barnen som behövde sova missade högläsningen helt och hållet. För de barn som var med på läsvidan valdes böckerna ut gemensamt och pedagogen läste sedan högt för barnen. Vissa barn var inte med på högläsningen utan fick istället lyssna på sagoband, dessa fick ingen möjlighet att tillsammans med en pedagog problematisera och diskutera innehållet i sagan (2008:29). Pedagogerna tyckte överlag att det var svårt att göra en koppling mellan barnlitteratur och jämställdhetsarbete, men de ansåg att litteraturen var en bra utgångspunkt för diskussioner (2008:32). Många av pedagogerna tänkte inte alls på genusfrågor när de valde litteratur till förskolorna utan tänkte enbart utifrån den profil som förskolan hade (ibid.).

Lena Kåreland, professor i svenska vid Uppsala Universitet, och Agneta Lindh-Munther, som är verksam vid institutionen för utbildning, kultur och media, säger att eftersom bilderboken gestaltar olika bilder av kvinnligt och manligt får den en stor betydelse för barnens syn på genus (2005:59). Hanna Björck och Lena Eriksson (2007) har undersökt om det är vanligt med stereotypa könsroller i modern barnlitteratur. Deras slutsats är, utifrån deras valda böcker, att det fortfarande är vanligt förekommande att pojkar och flickor framställs på ett stereotypt sätt (2007:2). Även Britt Lundquist och May Nygren (2008) har i sitt examensarbete undersökt huruvida traditionella könsmonster förekommer i barnlitteraturen. I sitt resultat skriver de att:

Utifrån vår tolkning har vi kunnat se att vissa böcker förmedlar budskap om traditionella könsmonster men vi har också sett det motsatta, att författarna till några av böckerna har vänt på könsrollerna och mjukat upp genusgränserna. Karaktärerna kan inneha egenskaper som både är feminina och maskulina oberoende av vilket kön de tillhör (Lundquist & Nygren, 2008:34).

Ytterligare en uppsats inom ett snarlikt forskningsområde har skrivits av Åsa Brithell och Lisa Lövgren (2008). Brithell och Lövgren har i sitt examensarbete som syfte att ”se hur flickor och pojkar framställs och se om vi kan utläsa några genusstereotyper” (2008:2). Deras resultat visar att ”de genusstereotypa dragen hos karaktärerna är färre än de genusneutrala och de som inte håller sig inom ramen för det som är manligt och kvinnligt”(Brithell & Lövgren, 2008:2).

Det vi kan se som en röd tråd i de arbeten vi tagit del av är att de generellt tagit sin utgångspunkt i genusstereotyper, och alltså i förväg tagit för givet att det finns en skillnad. Med andra ord har de tidigare skribenter vi har tittat på ställt manligt och kvinnligt mot varandra, som motpoler. Detta gör att vi har blivit extra intresserade av att se hur genusgörande processer ser ut *inom* kön/genus, istället för *mellan*, något vi fokuserat i våra empiriska undersökningar.

4. Den empiriska studien

4.1 Kartläggning av bilderböcker på fyra förskolor

I den kartläggning vi har genomfört av 121 böcker på våra Vfu-platser (se Bilaga A) har vi tittat på hur fördelningen av huvudpersonernas kön ser ut. Vi har också tittat på vilka böcker som har skrivits av kvinnliga respektive manliga författare samt av författarpar. En sammanställning av resultatet samt en uppdelning mellan valda årtionden visas här nedan. I sammanfattningen av kartläggningen kommer våra resultat jämföras med den statistik som Svenska bokinstitutet (Sbi) har tagit fram över den totala bokutgivningen från 2002 till 2008.

4.1.1 Sammanställning av författare och böcker från 1980-talet till 2000-talet

	totalt antal böcker	k	m	k & m	n
Kvinnlig författare, 53 st	69 (11)	30 (5)	29 (6)	10 (0)	0 (0)
Manlig författare, 31 st	45 (17)	3 (2)	36 (14)	6 (1)	0 (0)
Författarpar, 3 st	7 (1)	0 (0)	1 (1)	2 (0)	4 (0)
Totalt: 87 st författare	121 (29)	33 (7)	66 (21)	18 (1)	4 (0)

4.1.2 Sammanställning av författare och böcker från 1980-talet

	totalt antal böcker	k	m	k & m	n
Kvinnlig författare, 5 st	8 (1)	2 (1)	6 (0)	0 (0)	0 (0)
Manlig författare, 3 st	3 (2)	1 (1)	2 (1)	0 (0)	0 (0)
Författarpar, 0 st	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Totalt: 8 st författare	11 (3)	3 (2)	8 (1)	0 (0)	0 (0)

4.1.3 Sammanställning av författare och böcker från 1990-talet

	totalt antal böcker	k	m	k & m	n
Kvinnlig författare, 17 st	18 (4)	5 (0)	11 (4)	2 (0)	0 (0)
Manlig författare, 18 st	19 (8)	1 (1)	17 (6)	1 (1)	0 (0)
Författarpar, 2 st	4 (1)	0 (0)	1 (1)	0 (0)	3 (0)
Totalt: 37 st författare	41 (13)	6 (1)	29 (11)	3 (1)	3 (0)

4.1.4 Sammanställning av författare och böcker från 2000-talet

	totalt antal böcker	k	m	k & m	n
Kvinnlig författare, 34 st	43 (7)	23 (5)	12 (2)	8 (0)	0 (0)
Manlig författare, 16 st	23 (7)	1 (0)	17 (7)	5 (0)	0 (0)
Författarpar, 2 st	3 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (0)	1 (0)
Totalt: 52 st författare	69 (14)	24 (5)	29 (9)	15 (0)	1 (0)

Anm. k = kvinnlig huvudperson
m = manlig huvudperson
k & m = kvinnlig och manlig huvudperson
n = neutrum som huvudperson
parenteser = översatt bok

4.1.5 Sammanfattning av kartläggning

Nikolajeva (2004) menar att författare som skriver barnböcker ofta väljer att skriva om huvudpersonerna som är av det egna könet (2004:190). Enligt vår kartläggning av 121 böcker på våra VFU-platser stämmer detta då det gäller manliga författare, men inte när det gäller kvinnliga. Vi kan dock se att trenden att skriva om huvudpersoner av sitt eget kön stadigt har ökat bland kvinnliga författare. Bland de böcker vi har kartlagt från 2000-talet har 23 av 43 böcker av en kvinnlig författare en kvinnlig huvudperson. Detta är det enda årtiondet där kvinnliga författare har skrivit fler böcker om kvinnliga än om manliga huvudpersoner. Av samtliga 45 böcker skrivna av manliga författare under våra tre undersökta årtionden, hade endast tre böcker en kvinnlig huvudperson, medan 36 böcker handlade om manliga huvudpersoner. Vad gäller kvinnliga författare hade 30 av totalt 69 böcker en kvinnlig huvudroll medan 29 böcker handlade om manliga huvudroller. Kvinnorna har under våra undersökta årtionden skrivit tio böcker med både kvinnlig och manlig huvudperson, medan männen har skrivit sex böcker med huvudpersoner av båda könen.

När vi har jämfört vår kartläggning över böcker från 2000-talet med den statistik som Sbi (<http://www.sbi.kb.se/SBITemplates/normalpage.aspx?id=425&epslanguage=SV>) har sammanställt, så ser vi att resultaten liknar varandra. Enligt vår kartläggning är 68 procent av böckerna skrivna av kvinnor medan 32 procent är skrivna av män. Sbis siffror visar att ca 61,5 procent av böckerna är skrivna av kvinnor och att männen har stått för ca 38,5 procent av den totala bilderboksutgivningen. Författarparen är inräknade i statistiken som enskilda personer. Detta menar vi, visar på att det resultat vi har fått genom kartläggningen stärks i sin trovärdighet. Vad gäller fördelningen av huvudpersoner så visar vår kartläggning att ca 45 procent av böckerna under 2000-talet har en kvinnlig huvudperson, medan ca 55 procent av har en manlig huvudperson. Motsvarande siffror från Sbi visar att ca 39,5 procent av böckerna har en kvinnlig huvudperson medan ca 60,5 procent av böckerna handlar om män. Detta tyder på att det i själva verket har skrivits ännu färre böcker om kvinnor än vad vår statistik visar.

4.2 Bilderboksanalyser

För analys av böcker från 1980-talet har vi valt:

- ”Pannkakstårtan” av Sven Nordqvist (1985),
- ”Bara knyt, Alfons!” av Gunilla Bergström (1988),
- ”Magiska Hjalte” av Lena Karlin (1988).

Av böcker från 1990-talet har vi valt:

- ”Här kommer polisbilen” av Arne Norlin (1995),
- ”Ulla spelar munspel” av Eva Lindström (1995),
- ”Bu & Bä i skogen” av Olof och Lena Landström (1999).

Av böcker från 2000-talet har vi valt:

- ”Sjörövar-Rakel och Kapten Snorfinger” av Martin Widmark (2005),
- ”Vem är arg” av Stina Wirsén (2005),
- ”Kenta och barbisarna” av Pija Lindenbaum (2007).

Böckerna kommer nedan att presenteras i kronologisk ordning.

Analyserna är olika långa, detta beror på hur mycket text och bilder böckerna innehåller.

Vissa personporträtt är i böckerna mer detaljerat beskrivna medan andra har relativt platta karaktärer, detta har även det påverkat analysernas längd och innehåll. Med platta karaktärer menar vi karaktärer som inte besitter så många egenskaper (Nikolajeva:2004:110). Vi har valt

att skriva ut sidnummer när vi hänvisar till olika exempel i böckerna. I de analyser som saknar sidhänvisningar har sidnummer saknats även i bilderboken.

Det vi har tittat på i bilderboksanalyserna är hur personerna framställs. Vi har tittat på deras egenskaper och attribut, så som kläder och artefakter, samt även hur miljön ser ut. Dessa faktorer, sammanvävda, är det som vi tolkar som karaktärernas genus. Karaktärernas egenskaper har i analyserna kursiverats, detta för att de lätt skall gå att urskilja. Vi har inte utgått från traditionella föreställningar om genus, utan har enbart utgått från hur karaktärerna framställs i böckerna. Vi kommer i en av våra analyser att använda oss av begreppet *hen*. Detta gör vi eftersom karaktärerna i böckerna bara nämns med namn, och då inget biologiskt kön (hon/han) går att tillskriva dem. *Hen* är ett könsneutralt begrepp som på senare tid diskuterats inom genus- och queerteori (<http://www.tidningeniskolan.com/article.jsp?article=4303>).

4.3 Böcker från 1980-talet

4.3.1 Pannkakstårten av Sven Nordqvist – 1985

Handling

Pettson ska göra en pannkakstårta till sin katt Findus som fyller år, men upptäcker att mjölet är slut. När han ska cykla till affären och handla märker han att det är punktering på ena däck. För att kunna laga punkteringen behöver Pettson komma in i snickarboden men nyckeln är borta... Detta är bara några av en rad händelser som påverkar varandra och för historien framåt. Det resulterar bland annat i att katten Findus blir jagad av Anderssons tjur med en gardin knuten runt svansen, och att Pettson behöver köpa nya byxor. Till slut får ändå Findus sin pannkakstårta.

Analys

Pettsons attribut är hög hatt, skägg, glasögon, vit/blårandig skjorta och väst. Findus har grönrandiga hängselbyxor och en grön toppluva. Både Pettson och Findus benämns som "han" i boken. Pettson framstår som *glömsk* och något *förvirrad* för han vet inte var han har sina saker. Han visar att han är *snäll* och *omtänksam* vid alla ansträngningar för att Findus ska få sin pannkakstårta. Vid ett tillfälle skämtar Pettson med sin granne Gustavsson, han visar att han har *humor*. Den humoristiska sidan visar han också när han spelar opera för Anderssons tjur. Vi ser också att Pettson är *modig* då han vågar vara *egensinnig* och stå upp för att han är lite *annorlunda*. Pettson är *upppfinningsrik* när han hittar nya lösningar när han t.ex. ska få upp nyckeln från brunnen eller när han ska jaga bort tjuren med gardinen. Vi kan se att Pettson är *huslig* utifrån bilderna i boken, de bilder som visar interiörer från huset visar på att det är rent och snyggt. Att det ligger äpplen och en syltkruka på diskbänken tyder på att han ska tillaga äppelmos, detta gör att vi i ännu större utsträckning uppfattar Pettson som huslig. Även utanför huset, på gården, är det ordning och reda utifrån bilderna. Vi kan dock se en skillnad från de bilder som visar på vedboden. Där är det väldigt rörigt och alla verktyg och prylar ligger i en enda röra. Pettson är *noggrann* när han putsar äggen han ska ha till pannkakstårten. Vi kan se två sidor av Pettson när det gäller *ordningsamhet*, inne i köket har han ordning och reda men ute i snickarboden är det rörigt. Katten Findus är *otålig* då han vill att allt ska hända på en gång, han är även *egocentrisk* för han vill inte hjälpa till först men ändrar sig när det gäller honom själv. Han är *lojal* mot Pettson för han följer honom och finns vid hans sida genom hela berättelsen. Findus kan också upplevas som *lat* då han helst vill slippa göra saker och att Pettson får göra allting istället. Vi upplever att Pettson ser på Findus lite som att han skulle vara Pettsons barn. Denna tolkning gör vi på grund av den omsorg som Pettson visar

gentemot Findus, men även på Findus rastlöshet som vi kan känna igen hos barn.

Formspråket i boken är tydligt med raka linjer och skarpa färger. Miljöerna är realistiska, medan mängder av detaljer i boken är tagna från fantasin (t.ex. de små djuren som går att hitta på nästan varje bild eller de stora överdimensionerade hallonen som växer på en buske bakom vedboden). Eventuellt kan detta symbolisera andras syn på Pettson, att han ses som lite konstig och som att han har "tomtar på loftet".

4.3.2 Bara knyt, Alfons! av Gunilla Bergström – 1988

Handling

Boken handlar om Alfons som precis har lärt sig att knyta. Han skall knyta något riktigt fint som överraskning för att Viktor och Milla, som skall komma på besök. Pappan är väldigt glad och stolt över Alfons och att han har lärt sig knyta. Alfons knyter allt han kommer över, han knyter så mycket att han tillslut inte kan öppna dörren och släppa in Viktor och Milla. Då snubblar Pappa över ett snöre så att snöret går av och gästerna kan komma in. Viktor och Milla hjälper Alfons att städa i ordning i lägenheten och sedan leker de tillsammans.

Analys

Alfons har kort stubbat hår, en brun stickad tröja och bruna lappade shorts, på fötterna har han orangea skor. Pappa har även han bruna kläder och ett par gröna tofflor. På slutet, när Milla och Viktor kommer med i berättelsen, har Milla röd klänning och rosa strumpbyxor, halsband och långt hår. Viktor har blå tröja, blå shorts, kort hår och inga övriga attribut.

De egenskaper som vi hittar hos Alfons är *noggrannhet*, när han knyter knutar och rosetter. Han visar *omtänksamhet*, både mot pappan och mot Viktor och Milla. Detta visar sig då han gläds åt att kunna knyta själv, så att Pappa slipper göra det åt honom och att han själv nu kan hjälpa pappa (1988:7-8). Överraskningen till Viktor och Milla är också ett tecken på hans omtänksamhet. Alfons är *lydig* och *väluppfostrad*, han frågar hela tiden pappan om han får använda sakerna i hemmet, till exempel trådrulle och ringbjällra. Alfons visar även att han är *stolt* över sig själv, han tycker att han är väldigt bra på att knyta och hans ansiktsuttryck boken igenom uttrycker stolthet. Alfons är *initiativrik* och visar på *kreativitet*, både vad gäller sätt att knyta på och vad han knyter. Pappa är *snäll* och *omtänksam*, detta visar han när han låter Alfons knyta vad han vill och med vad han vill i hemmet. Han blir inte arg när han råkar snubbla på några av de trådar som Alfons har knutit och han tycker att det är helt okej att krypa under och klättra över snören som Alfons har knutit fast i lägenheten. Pappan är *glad* och *stolt* över att Alfons har lärt sig något nytt, att knyta. Han är glad över att slippa knyta Alfons hockeyrör, skor mm. Han är *huslig*, då han lagar mat och fixar i hemmet med städning och dylikt. I boken uppfattar vi Pappan som något *frånvarande*, han kan vara i samma rum som Alfons, men håller hela tiden på med andra saker. Dock kan detta också ses som ett tecken på *tillit*, Pappan behöver inte hela tiden vara med när Alfons knyter, utan litar på att han kan klara sig själv.

Vi upplever att boken genomgående innehåller många värderande ord. På flera ställen är ordet BRA markerat med versaler (1988:6,8,11,13). I övrigt reagerar vi på ord så som prydligt (1988:8), ordentligt (ibid.), snyggt och fint (1988:8,11), vilka vi menar stärker bilden av Alfons som ett snällt och lydigt barn.

Färgerna i boken går generellt i varma, pastellfärgade toner. Formspråket är enkelt och vi upplever bilderna som "rena". Karaktärernas känslor förstärks av bilderna t.ex. där pappa

visas med ett brett leende i mitten av något som skulle kunna liknas vid en sol (1988:6).

4.3.3 Magiska Hjalte av Lena Karlin – 1988

Handling

Boken handlar om treåriga Hjalte som ser ut att vara en helt vanlig pojke som tycker om att läsa böcker och titta på fina bilder. Men Hjalte kan något speciellt, han kan trolla. Hjalte kan trolla fram saker ur en bok han har läst eller från en bild som han tycker extra mycket om. I boken får vi se hur han bland annat trollar fram en elefant, en motorcykel och ett par rullskridskor. Vid Hjaltes sida finns hans marsvin Nestor. Han är med på i stort sett varje bild och finns med som en röd tråd genom boken.

Analys

Hjalte har rött kort hår och en blårutig skjorta, på benen har han bruna byxor. Han har hela tiden med sig olika böcker, som han trollar fram saker ur. Hjalte har mycket *fantasi* och *kreativitet*, han fantiserar så att tingen i böckerna blir verkliga. Han är *påhittig* och visar *mod* att våga testa på nya saker, han trollar fram ett par rullskridskor som han genast snörar på sig och prövar att åka med. Hjalte visar även att han är *omtänksam* när han ser till att kattungen som han trollat fram får återvända till sina föräldrar när det blir kväll. Vi tolkar Hjaltes fantasier som en konsekvens av att föräldrarna är *oseende*, han vänder sig till böckerna eftersom han inte får tillräcklig stimulans av sina föräldrar. Kanske är trollerierna försök från Hjaltes sida att bli uppmärksammas av sina föräldrar. Den enda gången i boken som hans pappa har tid med honom, ratar han trollerierna till förmån för faderns uppmärksamhet. Framåt eftermiddagen när fadern återigen är upptagen, återgår Hjalte till sin fantasivärld i böckerna istället. Böckerna och även marsvinet Nestor är attribut som följer Hjalte genom hela boken. Nestor visar även han synliga egenskaper i boken, han är *omtänksam*, då han hjälper Hjalte med plåster när han har slagit sig. Nestor är ständigt *närvarande*, till skillnad från föräldrarna som är frånvarande, Nestor har egennamn, men föräldrarna kallas för mamma och pappa. Detta tokar vi som att Nestor står Hjalte närmare än föräldrarna gör, nästan som ett substitut för de frånvarande föräldrarna. Mamman framställs som *förmanande* och *orolig*, hon avbryter Hjaltes lek med tillrättavisningar, i övrigt interagerar hon inte med Hjalte. Hon porträtteras som *huslig*, det är bilder på henne där hon sitter och syr och även en där hon vispar i en bunke i köket. Pappan är med i Hjaltes lek vid ett tillfälle, och framställs där som *lekfull* då de har klätt ut sig till sjörövare. I övrigt nämns pappan endast en gång till i boken, där han finns med på en bild i början när han sitter och *utforskar* i en naturbok.

Boken är målad i pastellfärger och har svaga suddiga linjer utan några skarpa kontraster. Vi får känslan av att det ligger ett ”dis” över bilden.

4.3.4 Sammanfattning av analyserade böcker från 1980-talet

I de böcker vi analyserat från 1980-talet uppfattar vi att den tydligaste egenskapen hos samtliga karaktärer är att de är snälla, och i stor mån omtänksamma. Hjalte och Alfons tolkar vi som lydiga, medan Pettson är den av huvudpersonerna som väljer att gå emot strömmen på ett annat sätt. Fantasi är något som genomsyrar samtliga böcker. Alfons är kreativ när han knyter sina snören på fantasifullt sätt, Pettson har stor fantasi när det gäller lösningar på problemen som uppkommer i boken, och Hjalte visar på fantasi när han trollar.

Alla tre böckerna utspelar sig i någon form av hemmiljö. Oavsett vad som händer i böckerna så tolkar vi in en trygg inramning i form av hemmet. När karaktärerna fantiserar/leker tillkommer nya attribut och miljöerna kan förändras något, men historien flyttar sig ändå inte utanför hemmiljön, vilket vi tolkar som att hemmets trygghet är en viktig faktor för böckernas

handling. Här tillkommer även egenskapen huslig som förekommer i någon form i alla tre böckerna. Det behöver inte vara huvudpersonen som är den husliga, men husligheten är alltid något som har betydelse för handlingen. Den huslige är i samtliga fall en vuxen. Pappans köks- och husbestyr följer som en röd tråd genom boken. I boken om Pettson bygger hela handlingen på att Pettson ska baka en pannkakstårta till Findus. I boken om Hjalte uppfattar vi det som att Hjaltes fantasi och trollande har sitt ursprung i de frånvarande föräldrarna som inte leker med honom utan hela tiden befinner sig i köket eller är upptagna med husliga sysslor.

Frånvaron av kvinnor är något vi lägger märke till i böckerna. De enda kvinnliga karaktärerna vi har hittat i de böcker vi analyserat från 1980-talet är Hjaltes mamma och Alfons kompis Milla. Vi förstår det som att Hjaltes mamma passivt styr handlingen genom att vara frånvarande, men hon har knappt någon fysisk plats i boken. Milla kommer in i slutet av boken om Alfons och visar inte på några egenskaper som vi kan identifiera. Hennes roll i boken är liten, och på det stora hela obetydlig.

4.4 Böcker från 1990-talet

4.4.1 Här kommer polisbilen av Arne Norlin – 1995

Handling

Halvan är ett förskolebarn som älskar att leka med bilar. I boken drömmer han sig bort i leken och fantiserar om att vara polisinspektör. Vi får följa med honom och hans kollega polisassistenten Ylva i en polis vardag med allt vad det innebär. Bland annat fångar de en rånare, provskjuter med pistolen, spelar innebandy och skriver rapport vid datorn.

Analys

Halvans främsta egenskap tycker vi är *fantasi* eftersom han lever sig in i leken till hundra procent. Då Halvan går in i sin fantasivärld får han egenskaper som vi inte vet om han har i verkliga livet. Eftersom boken till största del utspelas då Halvan är polis, är det de egenskaper som framskrivs av Halvan som polis vi har valt att fokusera på. Halvan har rött spretigt hår, fräknar och polisuniform. Polisen Halvan är *modig* och *orädd* då han jagar och fångar rånaren. Polisassistenten Ylva har långt blont hår och polisuniform. Ylva kör bilen, men Halvan är den som tar upp sitt vapen, den som arresterar och visiterar rånaren, han är *aktiv*. Han visar på *dominans* då han bl.a. ger sin underordnande Ylva order, samt befaller rånaren att stanna. Detta menar vi även märks då det under rånarjakten hela tiden är Halvan som har handlingsföreträde, medan Ylva står i bakgrunden och backar upp honom. Vi tycker att Halvan med sitt kroppsspråk visar på stort *självförtroende*, och han är i fokus på nästan samtliga bilder, också på de bilder där Ylva nämns i texten.

På slutet av besättelsen måste poliserna skriva rapport över rånet. På bilden ses Halvan sitta vid datorn, medan Ylva inte är med på bilden, trots att de fångat rånaren tillsammans. ”Det kan ta lång tid för den som inte är van att skriva rapport” (1995:25) står det. Detta har vi tolkat på två olika sätt. Den första tolkningen är att Halvan är på väg tillbaka från sin fantasivärld till verkligheten. Då han i verkligheten är ett barn kanske han inte kan skriva själv ännu, och kanske är det detta som författaren menar med att han inte är van. Den andra tolkningen är att Ylva är ovan vid att skriva på datorn och att det därför är Halvan som är mer van och gör det. På sista uppslaget ser vi hur Halvan får en klapp på axeln och beröm av sin chef Eivor Eriksson (1995:27). Hennes kroppsspråk och agerande tyder på att hos är *omsorgsfull*. På bilden har bakgrunden förändrats och den uppmärksamme kan se att vi är tillbaka i Halvans rum, trots att polismiljön fortfarande är närvarande. Polischefen vill bjuda

på kaffe, men Halvan svarar att han hellre vill ha saft. Vi tolkar det som att polischefen i verkligheten är Halvans mamma, då Halvan heter Eriksson i efternamn, och då de har samma hårfärg. En tolkning är att Halvans mamma kan ses som en ”chef” även i hemmet, och att detta är anledning till att hon antar denna roll i Halvans lek.

Bakgrundsfärgerna är pastelliga, nedtonade och diffusa medan vissa föremål och personer istället framhävs med hjälp av starkare färger och tydliga konturer.

4.4.2 Ulla spelar munspel av Eva Lindström – 1995

Handling

Boken handlar om förskolebarnet Ulla som hittar ett munspel på gatan och lär sig att spela på det. Ulla tar med sig munspelet överallt, hon sover med det på natten och tar även med det till förskolan. Ullas föräldrar är inte entusiastiska över hennes musicerande och ber henne gå ut och öva istället, så att hon inte stör deras tv-tittande. Hon går ut på gården och spelar, men där är det inga människor att spela för så hon går längre bort och hamnar vid en korvkiosk. Mannen som arbetar där vill att hon spelar för honom och det lockar många kunder till kiosken, bland annat ”Tunnbrödtanten” som är exalterad. Efter en stund går Ulla vidare, hon försöker hitta tillbaka hem men går vilse och hamnar på en pizzeria inne i staden. Hon spelar för människorna där och plötsligt dyker ”Tunnbrödtanten” upp igen. Det visar sig att hon är sångerska som skall ha en konsert i folkparken på kvällen, men har råkat sätta en bit tunnbrödsrulle i halsen och behöver Ullas hjälp. Ulla blir tillfrågad om hon kan spela munspel på konserten och går med på detta. Under tiden letar mamma och pappa efter Ulla och mamma går till sist till polisen och efterlyser henne. En kråka som har varit i Ullas närhet under hela boken visar henne vägen så att hon kan gå hem till sina föräldrar igen. Nu vill Ullas föräldrar gärna lyssna på hennes melodier och hon spelar för dem tills hon somnar.

Analys

Ullas vilja att spela munspel är det som för handlingen framåt. Handlingarna styrs även av händelser som uppkommer i interaktion med andra. I boken benämns Ulla som ”hon”. Att Ulla tror på sig själv, trots föräldrarnas ovilja att lyssna på och se henne, menar vi visar på att hon är *självständig*. Hon visar på *kreativitet* när hon självmant lär sig att spela munspel. Hon hittar på egna melodier som hon gärna spelar upp för andra, bland annat på en bar där hon spelar sina melodier för att få uppmärksamhet av de vuxna där. Ett annat exempel på kreativitet är när Ulla gör en lista så att alla barn på förskolan skall få prova att spela på hennes munspel. Att Ulla har *mod* och *självförtroende* märker vi av det faktum att hon gärna uppträder offentligt. Hon spelar för mannen i kiosken och hans kunder, på baren inför alla besökare där och till sist då på konserten i Folkparken, en konsert som även sänds på tv. Hon är *stolt* över sitt musicerande och fortsätter att spela trots föräldrarnas negativitet. När hon går vilse så blir hon *inte rädd* eller ängslig, utan konstaterar bara att någon måste hjälpa henne hem. När Ulla tycker synd om ”Tunnbrödtanten” och går med på att ta hennes plats på konserten, visar hon på *hjälpssamhet* och *omtänksamhet*. Att hon är omtänksam visar hon också då hon hjälper mannen i korvkiosken att skaffa kunder genom att spela utanför kiosken. Ett annat exempel på detta är att hon i tanken visar omsorg om sina föräldrar eftersom hon vill hem till dem för att äta pannkakorna som mamman har lagat och för att de inte skall vara oroliga.

Ulla har två attribut genom hela boken, munspelet och kråkan, något som finns med i varje bild och utgör en trygghet för henne. Kråkan är den första som visar entusiasm för hennes musicerande och är hennes vägvisare boken igenom. Kråkan är även den som hjälper henne ut

ur berget med blommor och tillslut hjälper henne att hitta hem. Vår tolkning är att kråkan symboliserar Ullas självbild, då den speglar hennes tro på sig själv, modet och självförtroendet. Kråkan finns där för att guida henne rätt och är hela tiden i hennes närhet. Kråkan kan genom detta ses som de frånvarande föräldrarnas motsats. Även munspelet stärker Ullas självförtroende, på bilderna framställs munspelet som en extra kroppsdel, en förlängning av henne själv. Vi får känslan av att Ulla blir ”hel” när hon har munspelet i sin hand, det kompletterar henne.

Ullas har en randig tröja och byxor, håret är kort och hennes kropp framställs med kantiga linjer. Även de flesta andra barnen på bilden ifrån förskolan har tröja och byxor, neutrala frisyrier och få övriga accessoarer. Förutom munspelet har inte heller Ulla några övriga accessoarer. När det kommer till övriga nämnda karaktärer i boken (föräldrarna, korvgubben, ”Tunnbrödtanten”, poliskonstapeln) så kan vi dock ana en åtskillnad gällande kläder och göranden hos de kvinnor och män som figurerar på bilderna. Båda Ullas föräldrar agerar mycket *passivt* i början, ingen av dem är intresserade av att se eller lyssna på Ulla när hon spelar. Det nämns dock att det är mamman som lagar pannkakor, alltså är hon *huslig*. När de ger sig ut för att leta efter Ulla är det mamman som letar längst och som går till polisen. Pappan ligger på soffan och tänker. På bilderna har mamman långt hår, skor med klackar och kjol, medan pappan är korthårig och har långbyxor. Vid tv:n dricker mamman ur en kopp medan pappan dricker ur en ölburk. ”Tunnbrödtanten” vid korvkiosken är färgstark, hennes hår är blått och står rakt upp, hon är kurvig, har kjol, klackskor och pärlhalsband samt arbetar som sångerska. Korvgubben är tjock och flintskallig och arbetar, som namnet antyder, i korvkiosk. När mamman är hos polisen tolkar vi samtliga poliser på bilden, samt den person som precis arresterats, som män. Av detta får vi budskapet att män inom hemmet (som pappan) är passiva och ligger på soffan, medan kvinnor inom hemmet (som mamman) har hand om middagen och största ansvaret för barnet då hon letar mest. I samhället ser vi att det är män som har arbetar (korvgubbe, polis) medan den kvinna som har störst roll i boken underhåller (”Tunnbrödtanten”).

Vad gäller bokens färgsättning kan vi se en tydlig skillnad mellan hur det ser ut när Ulla är hemma gentemot hur det är färgsatt då hon är utanför hemmet. Inom hemmet (och på de bilder där föräldrarna/mamman letar efter Ulla) är färgerna i kalla blå toner, medan bilderna i övrigt är målade i rödgula varma toner. Detta tolkar vi som att Ulla upplever en glädje och värme utanför hemmet som hon inte upplever innanför. På den sista bilden i boken, då familjen är samlad igen och då mamman och pappan lyssnar på Ullas spelande, är även hemmet målat i varmt rödgult. Vi kan se att på de bilder där Ulla känner sig sedd är tonerna varma, medan de bilder där Ulla känner sig osedd är tonerna kalla. Alla uppslag är helt täckta av färg, det finns inga tomma fält. Bilderna är ritade med mjuka tonade fält och det finns inga skarpa kantlinjer eller konturer. Kontrasterna är istället betonade med färger.

4.4.3 Bu och Bä i skogen av Olof och Lena Landström – 1999

Handling

Bu och Bä ska ut i skogen och plocka bär. De tar med sig sin packning och börjar leta, men de hittar inga bär. Efter en stund blir Bu hungrig och de packar därför upp sin matsäck för att ta rast. Bä upptäcker en myra på Bus smörgås, och Bu som är rädd för myror tappar sin smörgås på marken. Snart får Bu även en myra på sitt saftglas. Bu och Bä inser att de satt sig precis vid en myrstack och flyr därför därifrån. De behöver hoppa över bäcken, och Bu hugger därför av ett par kvistar och använder dessa som hävstång för att ta sig över till andra sidan. Bu hoppar först och kommer över, men när Bä ska hoppa fastnar hens stav. Från staven ser hen att det

växer massa bär på andra sidan bäcken. Hen hoppar ned i vattnet och tar sig på så sätt över bäcken i alla fall. Sedan plockar Bu och Bä många bär, och äter slutligen matsäck vid bäcken.

Analys

Bu och Bä är två får. De liknar varandra mycket till utseendet, båda har ulligt grått hår och randiga grå tröjor. Bu har blå shorts på sig, medan Bä har på sig en röd kjol och på huvudet en tofs och en stor röd rosett. De har båda två gröna ryggsäckar och varsin korg. Det är värt att poängtera att det ingenstans i boken står "hon" och "han", varpå vi i vår beskrivning kommer använda begreppet "hen".

Bu uttrycker på flera ställen i boken *rädsla*. Bu är rädd för myror, vilket påtalas redan i början av boken (1999:2), och som sedan återkommer som en röd tråd genom historien. Hen visar på *uppfinningsriktighet* då hen för att komma över bäcken hugger av två kvistar att ha som hävstång. Detta samt att det är Bus förslag att hoppa över bäcken gör hen *initiativtagande*. Vi tolkar Bu som *självcentrerad*, då hen vid väldigt få tillfällen är uppmärksam på vad som händer runt Bä och mer tänker på sig själv. Bu verkar också vara *behovsstyrd* då hen ser nästan paralyserad ut när hungern sätter in. På näst sista uppslaget kan vi se hur Bu står lutad över en snigel medan Bä tittar på en blomma som hen på nästa uppslag har satt i håret bakom rosetten. Här menar vi att Bu är *utforskande* medan Bä är *fåfäng*. Bä verkar vara den som är *initiativtagande* till att ge sig ut i skogen. På första bilden i boken ser vi hur hen läser en karta, och på andra bilden tar hen täten på väg in till skogen. Under måltiden visar Bä *omsorg* om Bu, som är rädd för myror, och är *hjälpssam* genom att plocka bort myran från Bus smörgås. Bä är *uppmärksam* på Bu under hela måltiden. Då Bä själv har en myra på sig utan att reagera tolkar vi detta som att hen är *orädd*. På bilden då Bu och Bä springer från platsen med myrorna ser vi hur Bä tittar bakåt. Vi tolkar detta som att hen ser efter om de glömt något på platsen, ett tecken på *organisering* och *ordningsamhet*. Det faktum att Bu springer först tolkar vi på två olika sätt, dels att det är Bu som tar initiativ men även att det är hen som är mest rädd. Framme vid bäcken kan vi se hur Bä tittar undrande på Bu och även frågar "hur" de ska komma över bäcken. Detta kan visa på en *osjälvständighet* menar vi. Medan Bu står med en fickkniv i handen och tittar på buskaget ser vi på bilden hur Bä packar om korgarna och tar hand om både sin och Bus korg, vilket vi ännu en gång tolkar som ordningsamhet. Vi uppfattar det som att de hela tiden kompletterar varandra och bildar en helhet. Då Bu är rädd är Bä modig, då Bä är osjälvständig är Bu initiativtagande etc.

Då Bu och Bä är den enda boken med två huvudkaraktärer kan det vara värt att notera att båda två förekommer lika mycket på bilden, men Bu nämns två gånger mer än Bä. Detta ger oss en känsla av att Bu är den viktiga karaktären. Denna känsla förstärks av bokens handlig, där vi upplever att det är Bus känslor och idéer som står i fokus.

Bu och Bä är ritade med enkla linjer och ger ett "snällt" intryck. Färgerna i bakgrunden är mörka, murriga färger, vilket kan ha att göra med att de är i skogen. Bu och Bä är centrerade på alla bilder och framstår som två klara färgklickar i det i övrigt mörka bildspråket. Texten fördjupar bilden och gör även att budskapet i bilden förändras. Det vi läser in när vi bara tittar på bilderna, har inte samma innebörd som det vi förstår av att även läsa bildtexten.

4.4.4 Sammanfattning av analyserade böcker från 1990-talet

I de böcker vi analyserat från 1990-talet är det vi först lägger märke till att böckerna flyttar sig utanför hemmet. 1980-talets trygga hemmiljö byts ut mot skogs- och stadsmiljö. Med detta har egenskapen huslig försvunnit som en bärande egenskap för handlingen. En karaktär har vi uppfattat som huslig, Ullas mamma. Hon har dock bara en liten biroll och hennes huslighet är

inget som är betydande för bokens handling. I övrigt har vi inte kunnat se någon mer huslig karaktär.

Vi ser även ytterligare egenskapsförskjutningar gentemot 1980-talet. Nu är både manliga och kvinnliga karaktärer modiga och får självförtroende. I både boken om Halvan och i boken om Ulla är huvudpersonen bra på något, och blir beundrad av andra. Halvan fantiserar om att vara polis och fångar i sin lek en rånare. Han får beröm från polischefen och verkar över huvud taget nöjd med sig själv. Ulla är bra på att spela munspel och får uppträda på scen för en stor publik där hon blir mycket uppskattad. Det framgår inte i boken huruvida historien om Ulla är Ullas fantasi eller om den sker i bokens verklighet. I boken om Bu och Bä hittar vi för första gången neutrum som genus. Här fokuseras andra egenskaper än de vi hittat hos manliga och kvinnliga genus i de böcker vi har analyserat från 1990-talet. Bu är självcentrerad och behovsstyrd medan Bä är hjälpsam. Båda karaktärerna utmålas som modiga och osjälvständiga på olika ställen i boken.

Jämfört med de böcker vi analyserat från 1980-talet förekommer nu alla genus lika många gånger som huvudpersoner. Även bland bipersonernas genus ser vi en större spridning, och de bipersoner som förekommer får större roller. Intressant är att de kvinnliga genusgörande egenskaperna har blivit betydligt fler gentemot i böckerna på 1980-talet, medan de manliga genusgörande egenskaperna blivit betydligt färre.

4.5 Böcker från 2000-talet

4.5.1 Vem är arg? av Stina Wirsén – 2005

Handling

En nalle bygger med klossar, då kommer en katt som vill vara med. Katten får inte vara med för Nallen. Katten blir arg och säger att Nallen är dum, då slår Nallen till Katten med en kloss så att Katten får en bula och gråter. Katten biter då Nallen i benet vilket leder till att Nallen får ett sår och nu gråter båda två. Sedan går det över och de hjälps åt att bygga med klossar tillsammans. Men helt plötsligt sparkar Nallen omkull tornet. Katten blir först förvånad, men sen sparkar han också sönder tornet. En av klossarna flyger upp i luften och landar på Nallens huvud så att hon får en bula. Nallen blir ledsen och Katten tröstar och klappar om henne. Då blir Nallen glad och säger att det inte gör ont längre, och så kramar de varandra.

Analys

Nallen kallas "hon". Hon har grå lockig päls. Ytterligare specifika attribut saknas. Nallen är *handlingskraftig* och ger i boken intrycket av att vara den som *bestämmer* och tar mest *initiativ*. Bokens inledning bygger på att Nallen bygger och bestämmer att Katten inte får vara med. Nallen är även den som slår först och välter tornet först. När Nallen vägrar låta Katten vara med och när hon börjar sparka sönder det torn de sedan byggt tillsammans tolkar vi det som att hon är *egocentrisk*.

Katten kallas i boken "han". Katten har gul päls med röda ränder och rosa hjärta mitt på magen. Han är *känslosam*, blir arg, är den som gråter först och visar slutligen på en *omhändertagande* sida då Nallen gråter. Även Katten tar *initiativ*, han fråga t.ex. om han får vara med och leka, är den som tar initiativ till tornbygget och kramar Nallen så att de blir vänner igen. Både Nallen och Katten uttrycker i boken många olika känslor med sina ansiktsuttryck och kroppsspråk, båda karaktärerna utmålas alltså som *uttrycksfulla*.

Vi får intrycket av ett färgglatt bildinnehåll, trots att bakgrunden är vit och att det endast är katten av de båda karaktärerna som är färgstark. Färgerna som finns är skarpa, och går i huvudsak i gult. Konturerna är raka och markerade med rena, enkla linjer. Det finns inte mycket ”plotter” och detaljer i bilderna. Det enda som markerar miljön, och det enda som är något annat än karaktärernas kroppar, är klossarna som syns på de flesta av bilderna.

4.5.2 Sjörovar-Rakel och Kapten Snorfinger av Martin Widmark – 2005

Handling

Boken handlar om flickan Rakel som är fem-sex år. Hon är ute i parken, och leker med sina vänner Sara och Mats i sandlådan, när Ryslige Roland och hans ”busar” kommer och börjar bråka med dem. Rakel blundar och när hon öppnar ögonen igen befinner sig de tre vännerna på ett stort sjörovarskepp. Rakel har förvandlats till Sjörovar-Rakel och Mats och Sara är hennes piratkompisar. De får plötsligt syn på Kapten Snorfingers (misstänkt lik Ryslige Roland) skepp och de två fartygen attackerar varandra. Striden avtar när solen går ner och båda skeppen har klarat sig utan större skador. Rakel vill få tag i en skattkarta som Kapten Snorfinger har på sitt skepp och de tre vännerna smider planer om hur de skall få tag i kartan. De bordar Kapten Snorfingers skepp, men blir tillfångatagna av Kapten Snorfinger. Rakel kommer på hur de skall undkomma att få ”gå på plankan” och de lurar Kapten Snorfinger och lyckas ta sig tillbaka till sitt egna skepp med skattkartan i behåll. Plötsligt är Rakel tillbaka i sandlådan igen, Ryslige Roland blir jagad av en hund och han och hans busar springer iväg. De tre vännerna och hundens ägare fortsätter sin lek och jagar efter skatter.

Analys

Rakel har det största handlingsutrymmet, men vännerna Mats och Sara tar också stor plats. Sedan har även Kapten snorfinger/Ryslige Roland och hans kompisgäng en del utrymme, men inte alls så mycket som Rakel och hennes vänner. Rakel styr aktiviteterna, hon är *beordrande* och befaller Mats och Sara att agera på olika sätt. Rakel benämns som ”hon” i boken. Det är Rakel som smider planer och är mest *aktiv* vid attack och flykt. Rakel är *modig*, *beskyddande* och *stark*. Rakel är den som styr vad Sara och Mats gör, hon är alltså *styrande*. Hon tröstar Mats när han blir *rädd* och ledsen och ligger hela tiden steget före. Rakel blir inte äcklad av de saker som Mats och framförallt Sara tycker är äckliga. Rakel har ett rött hårspänne med vita prickar som enda attribut. Det röda hårspännet har hon på sig både i sandlådan och i sjörovarfantasin, i den sistnämnda har hon dock på många uppslag en sjörovarhatt på huvudet, men det visas på vissa uppslag att hon har hårspännet under denna. I övrigt har hon blå jeans och en svart och vitrandig tröja. Hennes hår är klippt i en kort frisyra, det går precis ned under öronen, så även håret är neutralt. Rakel har även ett plåster över vänster ögonbryn genom hela boken, ett attribut som signalerar att hon är ett aktivt barn.

Sara har på sig en rosa hatt, rosa tröja och svarta shorts i parken, hon har även en rosa tyggris i famnen. När handlingen istället flyttas till sjörovarskeppet har hon på sig en rosa bandana istället för hatt, runt midjan har hon fått ett skärp och ett svärd som är fäst i detta. Tyg-grisen har också fått en bandana, en svart, och är nu en levande gris, om än med mänskliga egenskaper då den klättrar i relingen och går på två ben. Sara benämns som ”hon” i boken. Sara visar *mod* då hon sköter kanonerna och ror ekan som de tre använder som flyktmedel ifrån Kapten Snorfingers skepp. Både Sara och Mats är *äckelmagade*. Sara ropar förfärat när Kapten Snorfinger hotar att tvinga dem att äta snor och hon blir förskräckt över att kapten Snorfingers smutsiga kalsonger används som flagga.

Mats har på sig blå kläder rakt igenom, blå byxor och en likadan tröja. Mats benämns som "han" i boken. När de förflyttar sig till skeppet så har han en lapp för sitt vänstra öga och ett hål i byxorna, precis över höger knä. På det första uppslaget så står han på huvudet i en hink, vilket signalerar att han är *aktiv*. Han visar på *mod* och *skicklighet* då han är den som styr skeppet ute på havet och lyckas väja undan för Kapten Snorfingers kanonkulor, men det är Rakel som säger åt honom hur han skall göra. Mats är *känslosam* och börjar gråta när de blir tillfångatagna och Rakel får trösta honom och håret krullar sig på hans huvud när Kapten Snorfinger skriker åt dem. Men Mats visar även på *list* då han är den som lyckas få med sig skattkartan och de smutsiga kalsongerna som används för att håna Kapten Snorfinger.

I parken har Kapten Snorfinger en blå tröja och brun- grå byxor, samt en svart mössa med ett R på. Kapten benämns i boken som "han" och beskrivs som *hänsynslös* och *elak*, boken börjar med att Ryslige Roland/Kapten Snorfinger sparkar sand i Rakels ögon. Han har snor som hänger ut ur näsan och är allmänt lortig. På skeppet ligger han och sover med en döskalle i ena handen, här har han dock en rosa tröja med bruna får på. Snoret hänger ut ur näsan och hans tänder är glesa, hans vänstra pekfinger är svullet av allt petande i näsan. När dagen gryr har han åter på sig blå och bruna kläder och han är smutsig överallt. Han har en sjörövarhatt på sig och en tatuering av en orm på ena överarmen. Kapten snorfinger är *otrevlig* och *korkad*, han pratar ofta med svordomar och framstår som *ohyfsad* och smutsig.

Berättelsen utspelar sig i lekparken samt ute till havs. Lekparken finns endast med vid berättelsens början och slut, medan nästan hela handlingen utspelar sig till havs. Handlingen gör att vi förstår Rakel bättre, hon drömmer sig bort när hon inte har kontroll över situationen och kommer tillbaka till verkligheten när hotet är undanröjt.

Färgerna på bilderna är ofta jordiga och bruna och det förekommer mycket "havsfärger" som blått och grönt då berättelsen till stor del utspelar sig på havet. När de tre vännerna befinner sig på sitt skepp, innan de träffar på Kapten Snorfinger, är havet inbjudande och ljusblått, men när striden börjar blir havet stormigt och mörkt. När barnen skall fly ifrån kapten Snorfinger är havet brun- orange, men så fort de är i säkerhet blir havet blåare igen. Skeppen är mörkbruna och framförallt Kapten Snorfingers skepp upplever vi som väldigt smutsigt.

4.5.3 Kenta och barbisarna av Pija Lindenbaum - 2007

Handling

Boken handlar om förskolebarnet Kenta. Kenta är väldigt bra på fotboll, han brukar spela med pojkarna på förskolan. Kentas pappa är också väldigt förtjust i fotboll och brukar packa ned en i Kentas väska. Pojkarna på förskolan vill att Kenta skall vara med dem och brottas och slåss vilket han också är, men Kenta tycker inte att det är så roligt som de andra. Han sneglar längtansfullt på flickorna som leker med Barbiedockor och nästa dag tar Kenta med sig en egen Barbie till förskolan. Den här dagen vill inte Kenta vara med och spela boll utan går istället in till flickorna i dockvrån, men det är inte så sugna på att Kenta skall vara med och leka. De ignorerar honom till en början, men tillslut får Kenta vara med och leka. De fortsätter att leka tillsammans och tar på sig utklädningskläderna, då kommer de andra pojkarna in och vill att Kenta skall vara med och spela fotboll. Kenta tror att pojkarna skall reta honom och gömmer sig på toan, men när han kommer ut har alla barnen klätt ut sig och efter en stund går de allesammans ut och spelar fotboll.

Analys

Kenta är väldigt bra på fotboll och har tidigare tyckt att det är väldigt roligt, men nu har han tröttnat på det och vill istället leka med Barbies. Han har på sig militärfärgade kläder, kamouflage-byxor och en grön tröja med ett monster på. Han har på sig samma kläder bägge dagarna. Kenta tycker att det är tråkigt att leka traditionella pojklekar, som att slåss med svärd och brottas, och är väldigt sugen på att leka med flickorna istället. När Kenta väl är med i leken så spelar han en *aktiv* och central roll, han är ett ”populärt” barn som de andra vill leka med. Första dagen har han med sig en boll till förskolan och bygger sig en ”pangare” av trä, medan han den andra dagen har med sig en Barbiedocka. Vi upplever Kenta som *självständig* och *modig* då han väljer att avvika ifrån normen och leka med flickorna istället för pojkarna. Han framställs som *risktagande* då han med sitt lekval riskerar att bli utesluten ur pojkarnas lekvärld samtidigt som han inte ännu har några garantier för att bli insläppt i flickornas lekvärld. Vi tolkar det som att Kenta på grund av sin popularitet hos de andra barnen, vågar bryta sig ut ur normerna som finns på förskolan.

Flickorna leker med Barbies och dockor, de klär ut sig och spelar rollspel med dockorna. Detta tycker vi visar på att flickorna är *fantasifulla*. De tar även *initiativ* när det gäller val av innehåll och miljöer i leken. De vill till en början inte leka med Kenta, de tycker att hans Barbie har ett dåligt namn och betvivlar att han kan vara med och leka. Flickorna upplevs av oss som *fördomsfulla* då de tror att en pojke inte kan vara med och leka. De upplevs även som *stillsamma* då de sitter avsides från gruppen och leker med sina Barbiedockor. Flickorna har färgglada och mönstrade kläder, ofta med blommor på.

Pojkarna spelar fotboll, de slåss med pinnar och brottas. När de sätter sig och pysslar så är det alltid någon av dem som förstör det de andra skapar. Pojkarna framställs som *stökiga* och *bråkiga*. Pojkarna vill gärna vara med Kenta, men det är ingen av flickorna som är med och spelar boll till en början. De har mörka kläder, blått och svart, med ränder och rutor. Förekommer något annat tryck så är det avbilder av monster. I slutet av boken framställs pojkarna som *nyfikna*, de undrar vad Kenta leker när han är med flickorna och är väldigt sugna på att vara delaktiga i leken. Förskolans ”Fröken” är för det mesta *frånvarande* och när hon väl är med i bild så är hon *förmanande* mot barnen.

Pojkarna tar *initiativ* till att få med Kenta i leken och Kenta tar *initiativ* till att vara med flickorna. När han väl är med i matchen eller leken så är han en central del av handlingen. Kenta är med och styr handlingen i leken med barbisarna. När Kenta leker med flickorna och de fantiserar så förvandlas dockvrån till en djungel med monster. Färgerna är blandade, de går i gult, rosa, grönt, grått och orange. När flickorna är med är färgerna till en början rosa och röda, men sedan när Kenta har kommit med i leken blir det grått istället. När pojkarna är med är färgerna mestadels bruna och gula, detta för att de oftast är ute på gården. I slutet av boken kan Kentas olika intressen kombineras i en lek där fotbollsspelande förenas med utklädnad och rollspel.

4.5.4 Sammanfattning av analyserade böcker från 2000-talet

De mest framträdande egenskaperna vi hittat i våra böcker från 2000-talet är hos både hos manliga och kvinnliga genus modig, risktagande och beordrande. Det har även kommit upp egenskaper som stökig, bråkig och elak, vilket inte alls förekommit i de böcker vi analyserat från tidigare årtionden. Egenskaperna huslig och snäll som varit tongivande från våra böcker från 1980-talet och förekommande även i de från 1990-talet är nu helt försvunna.

Vi lägger märke till att antalet egenskaper hos både kvinnliga och manliga genus ökat markant gentemot på 1990-talet. Egenskaperna blir också mer likartade och flera förekommer

hos både manliga och kvinnliga genus, något som vi inte har sett i lika stor utsträckning i böcker från tidigare årtionden.

Vad gäller miljöerna utspelas ingen bok i en uttalad hemmiljö. Boken om Kenta utspelas på förskolan och i boken om Rakel inleds på någon form av lekplats. I Vem är arg? kan vi inte avgöra miljöns placering, då det inte finns någon avslöjande bakgrund. Samtliga böcker utspelas under leksituationer.

4.6 Sammanfattande analys av bilderboksanalyser

I våra bilderboksanalyser ovan har vi kartlagt de genusgörande egenskaper vi tycker oss ha hittat hos huvudpersonerna, och i viss mån hos bipersonerna. Vi har tittat på hur både manliga och kvinnliga karaktärs genus framställs. Eftersom vi menar att huvudpersonernas egenskaper framträder och byggs upp i ett socialt samspel med bipersonerna så har vi valt att titta även på dessa.

I vår sammanställning av de genusgörande egenskaperna har vi jämfört inbördes hur kvinnliga och manliga karaktärer framställs årtalsvis. Detta sker varje kategori för sig, alltså att vi jämför kvinnliga huvudpersoner med varandra och manliga huvudpersoner med varandra. Vi har i sammanställningen även en kategori som vi kallar neutrum. Denna kategori har vi bara hittat på 1990-talet och innebär de fall där huvudpersonerna varken kallas ”hon” eller ”han”, och alltså är könsneutrala. Eftersom den bara förekommit i ett årtionde bland de böcker vi analyserat finns heller ingen jämförelse av denna kategori. Trots det har vi ändå valt att redovisa kategorin, för att ge en bättre helhetsbild av genusgörande egenskaper.

De listade egenskaperna har vi ibland valt att gruppindela. Detta är när vi har ansett att flera egenskaper representerar ett likartat beteende, men inte för den skull är identiska. Ett exempel på detta är orden beordrande, styrande och bestämmande som vi valt att föra samman under en gemensam kategori.

Vad gäller redovisningen av egenskaperna har vi listat dem i stigande ordning utifrån hur många gånger varje egenskap förekommit hos unika karaktärer i böckerna. Vi har inte tagit med samma egenskap två gånger hos samma person. I de gruppindelade kategorierna (se ovan) kan dock en karaktär stå för fler än en av egenskaperna. Ett exempel på detta är glömsk och förvirrad, som är två egenskaper förekommande hos samma person.

<u>1980-tal: kvinnor</u> förmanande: 1 st huslig: 1 st orolig: 1 st oseende 1 st	<u>1990-tal: kvinnor</u> huslig: 1 st passiv: 1 st självständig: 1 st modig/orädd: 2 st självförtroende/stolthet: 2 st omsorgsfull/omtänksam/hjälpsam: 3 st	<u>2000-tal: kvinnor</u> beskyddande: 1 st egocentrisk: 1 st fantasifulla: 1 st frånvarande: 1 st fördomsfull: 1 st förmanande: 1 st stark: 1 st stillsamma: 1 st äckelmagad: 1 st modig: 2 st initiativrik: 2 st aktiv/handlingskraftig: 2 st beordrande/styrande/bestämmer: 3 st
<u>1980-tal: män</u> egocentrisk: 1 st lat: 1 st lekfull: 1 st otålig: 1 st tillitsfull: 1 st utforskande: 1 st egensinnig/annorlunda: 2 st frånvarande/oseende: 2 st glömsk/förvirrad: 2 st humor/glad: 2 st modig: 2 st stolt: 2 st lojal/lydig/väluppfostrad: 3 st ordningsam/noggrann: 3 st uppfinningsrik/kreativ/påhittig: 6 st snäll/omtänksam: 7 st	<u>1990-tal: män</u> aktiv: 1 st dominant: 1 st fantasifull: 1 st närvarande: 1 st passiv: 1 st självförtroende: 1 st modig/orädd: 2 st	<u>2000-tal: män</u> aktiv: 1 st korkad: 1 st listig: 1 st nyfiken: 1 st omhändertagande: 1 st rädd: 1 st självständig: 1 st skicklig: 1 st utforskande: 1 st uttrycksfull: 1 st äckelmagad: 1 st elak/hänsynslös: 2 st initiativtagande: 2 st känslös: 2 st ohyfsad/otrevlig: 2 st stökig/bråkig: 2 st modig/risktagande: 3 st

Genusgörande egenskaper som vi har hittat hos karaktärerna

<u>1990-tal: neutrum</u> fåfäng: 1 st orädd: 1 st osjälvständig: 1 st rädd: 1 st uppmärksam: 1 st utforskande: 1 st omsorg/hjälpsam: 2 st organiserad/ordningsam: 2 st. självcentrerad/behovsstyrd: 2 st. uppfinningsrik/initiativtagande: 3 st.

4.6.1 Kvinnliga karaktärer

Vår procentuella sammanställning av kartläggningen, (se bilaga B), visar att det är få böcker från 1980-talet som har kvinnliga huvudpersoner, endast ca 27 procent. Vi har även sett att de kvinnliga bipersonerna är få och när de väl förekommer så har de tunna personskildringar och saknar större betydelse för bokens handling. På 1980-talet visar vår bilderboksanalys att kvinnliga genus framsätts med egenskaper som husliga, förmanade och omhändertagande. Under 1990-talet finns denna bild av kvinnligt genus kvar, men vi kan urskilja en utökning och förändring av egenskaperna. Kvinnorna har nu även fått genusgörande egenskaper som, självständighet, mod och självförtroende. Detta trots att vi inte har sett någon ökning av kvinnliga huvudpersoner i böcker ifrån 1990-talet. Denna kategori har tvärtom minskat och ligger enligt vår kartläggning på ca 13,5 procent. Att antalet kvinnliga huvudpersoner har minskat, men samtidigt fått fler egenskaper tyder enligt oss på att kvinnorna har fått mer omfattande personskildringar och en större del i böckerna. På 2000-talet kan vi se att antalet genusgörande egenskaper hos kvinnor har mer än tredubblats, gentemot egenskaperna vi hittade under 1980-talet. Kvinnorna har under 2000-talet tagit mer plats som huvudpersoner och styr handlingen i större utsträckning. Antalet kvinnliga huvudpersoner har under 2000-talet ökat till 35 procent. Sätter man detta i relation till att böcker med både manlig och kvinnlig huvudperson har ökat ifrån 0 procent på 1980-talet till 21,5 procent under 2000-talet är andelen böcker med kvinnlig huvudperson ännu större. Vi kan se att egenskaper som huslig helt har försvunnit och att den beskyddande och förmanade sidan har minskat. Istället har egenskaper som aktiv, initiativtagande och handlingskraftig fått större plats i handlingen.

4.6.2 Manliga karaktärer

Vår kartläggning visar att det under 1980-talet var 73 procent av böckerna som hade en manlig huvudperson. Detta är en av orsakerna till att vi har hittat många genusgörande egenskaper hos manliga karaktärer från den här tiden. Undersökningen visar på en stor spridning mellan egenskaperna, men de egenskaper som flest karaktärer besitter är omtänksam och snäll. Näst vanligast är kreativitet och uppfinningsrikedom. Under 1990-talet hade 71,5 procent av böckerna manliga huvudpersoner, alltså nästa lika stor procentandel som på 1980-talet. Trots det har det antal egenskaper vi hittat hos karaktärerna minskat markant jämfört med 1980-talet. Vi kan se att det inte tillkommit många egenskaper, men att flertalet däremot försvunnit. Ingen av de manliga karaktärerna har till exempel snäll och omtänksam som egenskaper under 1990-talet, något som var tongivande under 1980-talet. Även uppfinningsrikedom och kreativitet har försvunnit. På 1990-talet kategoriserades flest karaktärer som modiga och orädda. Förändringarna av egenskaper medför att vi upplever att personskildringarna har blivit plattare. På 2000-talet ökar antalet egenskaper, och samtidigt blir spridningen återigen större. Vår kartläggning visar att antalet manliga huvudpersoner har minskat till 42 procent, vilket dock bör ställas i relation till att antalet böcker med både kvinnlig och manlig huvudperson är ca 21,5 procent. De tongivande egenskaperna hos manliga genus är mod och risktagande, men vi kan även se nya egenskaper som känslös, rädd och omhändertagande. Ytterligare nya egenskaper hos manliga genus är stökig, bråkig, elak och ohyfsad, vilket kan ställas i kontrast till 1980-talets lydiga, väluppfostrade och snälla karaktärer.

4.6.3 Neutrum som karaktärer

På 1990-talet har vi en bok hittat en egen kategori, neutrum. Där är den tongivande egenskapen uppfinningsrik och initiativtagande, något som inte alls finns med vare sig hos kvinnliga eller manliga genus i de övriga böckerna på 1990-talet. Egenskaperna vi hittar hos neutrum är spridda från, rädd, fåfäng och osjälvständig till orädd, utforskande och

självcentrerad. Eftersom vi inte har hittat något neutrum i någon annan bok i vår kartläggning så kan vi inte göra någon jämförelse mellan årtiondena.

4.6.4 Bildspråk

Vi har sett att bildspråket har varierat mycket i böckerna. Hur bildspråket än har sett ut har det bidragit till hur vi uppfattar och tolkar karaktärerna i böckerna. Vissa karaktärer har känts detaljerade och färgstarka medan andra har uppfattats som platta färglösa. Exempelvis Pettson uppfattas av byborna i boken, och även till viss mån av läsarna, som lite tokig. Detta intryck förstärks av bokens bildspråk som är färgstarkt, detaljerat och rörigt. I boken om Alfons får vi istället uppfattningen om en harmonisk miljö och karaktär där bildspråket är rent med enkla avskalade och tydliga bilder där bara det viktigaste i handlingen är i fokus.

Vi kan i flera böcker se aktivitet och rörelse med hjälp av bildspråket. När personerna ska ses som aktiva så förstärker bilderna detta med kroppsspråk och färger. Färgerna betonar vilken slags lek det är, om den är aktiv eller stillsam. Detta har vi till exempel sett i boken om Kenta. När flickorna leker i dockvrån är bakgrundstonen i varma röda nyanser. När sedan Kenta kommer in i leken förändras bakgrundstonen eftersom leken blir mer aktiv, nu är den istället mörk och går i gråbrunt. Att färgen förändras som indikator på att något sker är något vi även kan se i boken om Rakel. I bokens inledningsfas, på lekplatsen, är bakgrunden ljus. När de sedan är i strid är bakgrunden mörk för att sedan återgå till att ljusna successivt vid hemfärden. Även färgen på havet förändras på samma sätt. Under striden är havet nästan svart, men när de lyckas fly från Kapten Snorfingers skepp blir havet ljusblått igen. Mörka färger och färgskiftningar från ljust till mörkt tolkar vi som en indikator på otrygghet, aktivitet och ”att något kommer att hända”. Skiftningar från mörk till ljus färg, eller om bilden hela tiden är ljus, tolkar vi däremot som att karaktärerna är i eller är på väg mot trygghet. I boken om Ulla ser vi exempel på liknande bildteknik. När Ulla känner sig glad och sedd är bilderna målade i varma toner, medan de är målade i kalla toner när hon känner sig osedd och otrygg.

Även i boken om Kenta får vi genom färgskiftningen signaler om att det blir mer aktivt när Kenta kommer in i leken, att han utmanar leken. Detta gör i sin tur att vi i ännu större utsträckning tolkar flickorna och deras lek som mer stillsamma, men även att Kenta upplevs som mer aktiv än han annars hade gjort.

5. Slutdiskussion

5.1 Hur framträder genus i bilderböckerna? Finns det några skillnader eller likheter mellan årtiondena gällande genusgörande egenskaper?

Vi kan se att de genusgörande egenskaperna varierat mycket, både inom och mellan årtiondena. Vi uppfattar det också som att de egenskaper vi ser som tongivande hos karaktärerna till viss del beror på de omgivande karaktärerna och deras egenskaper. I boken om Rakel uppfattar vi Rakel som styrande, i stor utsträckning eftersom bikaraktärerna Mats och Sara är passiva. I boken om Hjalte upptäcker vi en annan sida av detta fenomen. Vi upplever ytterst få egenskaper hos Hjalte, och eftersom det inte finns några tongivande bikaraktärer kring Hjalte finns det heller ingen annan som kan förstärka hans framställning. På detta sätt blir även böckernas innehåll beroende av en social miljö. Den sociokulturella interaktionen mellan karaktärerna i böckerna hjälper till att lyfta fram de enskilda karaktärernas genusgörande egenskaper.

De mönster som vi har kunnat hitta är att karaktärerna överlag har fått större personligheter, de är mer mångsidiga. Detta är något som också Lundquist och Nygren (2008) kommit fram till i sitt examensarbete där de skriver att de sett hur genusgränserna mjukats upp och att karaktärerna oberoende av kön kan ha många olika egenskaper (2008:34). Även Brithell och Lövgren (2008) har hittat snarlika resultat i sin undersökning, deras resultat visar att de genusstereotypa dragen hos karaktärerna är färre än de genusneutrala (2008:2). Något som är intressant är dock att Björck och Eriksson (2007) i sin magisteruppsats om genusstereotyper i bilderböcker kommit fram till motsatsen, nämligen att det fortfarande är vanligt förekommande att pojkar och flickor framställs på ett stereotypt sätt (2007:2). Vad de olika resultaten kan bero på väljer vi att inte spekulera kring. Vårt eget resultat kommer dock att diskuteras nedan.

När vi jämför de kvinnliga och manliga genusgörande egenskaper som vi funnit i vår undersökning med de som Nikolajeva (2004) listat, hittade vi inte många likheter, varken hos de kvinnliga eller manliga karaktärerna. I våra bilderboksanalyser från 1980-talet kunde vi dock se att de egenskaper som vi hittade hos de kvinnliga karaktärerna stämde bäst överrens med Nikolajevas bild. Jämför vi istället 1990-talets kvinnor så stämmer några av egenskaperna, men vi finner att kvinnorna i våra analyser uppvisar många fler drag än de som Nikolajeva funnit. När vi slutligen kommer till 2000-talet så finns det inte någon egenskap i vår kartläggning som stämmer överrens med Nikolajevas schema.

Vad gäller männen kan vi se att vår kartläggning av böcker ifrån 1980-talet skiljer sig helt mot Nikolajevas schema, ingen av de egenskaper vi hittade återfinns hos Nikolajeva, och vice versa. På 1990-talet finner vi att vissa egenskaper är samma både hos Nikolajeva och i vår kartläggning, men majoriteten är olika. Under 2000-talet skiljer sig de flesta egenskaperna mellan vår kartläggning och Nikolajevas tabell, endast ett fåtal egenskaper återfinns hos båda. På det stora hela så anser vi att Nikolajevas schema är gammalmodigt och utgår ifrån att det finns skillnader mellan manligt och kvinnligt genus som vi inte känner igen ifrån vår undersökning. Det faktum att Nikolajevas schema är uppdelat i dikotomier anser vi cementerar uppfattningen att män och kvinnor är varandras motpoler. Vi finner stöd för vårt resonemang i Connell (2003:100) som också menar att det är felaktigt att utgå ifrån kvinnligt

och manligt som varandras motpoler. Vi har i vår undersökning sett att de flesta egenskaperna återfinns hos både kvinnligt och manligt genus och även hos neutrum, snarare än som könsuppdelade dikotomier. Vi har till exempel sett att huslig, är en egenskap som förekommer både hos manliga och kvinnliga genus, likaså modig. Detta är egenskaper som Nikolajeva inte har med i sin tabell. I vår kartläggning ser vi att modig är den vanligast förekommande egenskapen hos män under både 1990- och 2000-talet, även hos kvinnorna är denna egenskap en av de mest frekvent förekommande.

Då Nikolajeva inte har med neutrum i sitt schema kan vi inte göra någon jämförelse mellan vår katalogisering och hennes schema.

5.2 Hur skrivs/konstrueras nya genus fram?

Vi har i vår undersökning sett att nya genus konstrueras fram genom att författarna väljer att bredda personporträtten, de flesta av karaktärerna har många olika egenskaper samtidigt. Vi menar att detta är en orsak till att de tidigare cementserade genusföreställningarna inom bilderboken börjar luckras upp. Detta kan illustreras av hur kvinnorna i böckerna ifrån 1980-talet i stor utsträckning följer Nikolajevas traditionella genusmall (2004:129), medan kvinnorna i 2000-talets bilderböcker helt saknar samhörighet med Nikolajevas bild. Vi har funnit att de manliga egenskaper vi hittat ifrån 1980-talet helt skiljer sig ifrån Nikolajevas genusmall, medan det på 1990- och 2000-talet finns vissa likheter mellan vår kartläggning och Nikolajevas modell. När detta ställs i kontrast mot hur det kvinnliga genuset har utvecklats kan det te sig märkligt. Det kvinnliga genuset har gjort en totalomvändning, medan det manliga genuset på senare tid mer har återgått till Nikolajevas genusmall. Dock med en mycket större variation än vad Nikolajevas mall illustrerar. Ytterligare en iakttagelse vi gjort är att det kvinnliga genuset i bilderböcker från 1990- och 2000-talet faktiskt har många likheter med det traditionellt manliga genus Nikolajeva ritar upp i sin modell. Detta får oss att undra om det är mer okej för kvinnligt genus att anta mer traditionellt manlig form än tvärtom. Tyvärr har vi inga svar på den frågan.

Vi kan utan problem koppla samman våra iakttagelser med Connells syn på genus som en process (1987:116). De egenskaper som identifierar manligt och kvinnligt genus är enligt vår undersökning, precis som Connell menar, föränderliga över tid. Vår undersökning tyder alltså på att genus i den form vi ser idag, inte kommer att vara identisk med hur genus framställs under nästa årtionde. Vi tror att män och kvinnor kommer att tillskrivas fler och mer varierade egenskaper i framtiden, då vi sett en stor förändring under de tre årtionden som vi har undersökt. Vilka dessa nya egenskaper blir tror vi påverkas av skiftningar i samhällets syn på kvinnligt och manligt. Denna skiftning tror vi i sig kommer bero på social interaktion mellan människor, eftersom vi är övertygade om att det är just denna interaktion som utvecklar oss som människor. Vi ser det som att det sätt som bilderböckerna framställer män och kvinnor på, påverkas av samhällets syn på genusgörande egenskaper. I sin tur, menar vi, påverkas samhällets syn på genus av kulturella och sociala miljöer, i vilka böckerna är en stor del.

Även Kåreland och Lindh-Munhter (2005) skriver om barns syn på kvinnligt och manligt i relation till barnlitteratur. Författarna menar att eftersom bilderboken gestaltar olika bilder av kvinnligt och manligt får den stor betydelse för barnens syn på genus (2005:59). Vygotskij (2005) menar att ”människan reproducerar eller upprepar redan tidigare skapade och utarbetade handlingsmönster eller återupplivar spår av tidigare intryck” (2005:11). I relation till vårt arbete tolkar vi denna utsago som att barn reproducerar och återskapar tidigare upplevelser och erfarenheter. Om ett barn bara har upplevt en bild av kvinnligt eller manligt

genus tror vi att detta barn sannolikt kommer att återskapa just denna bild. Detta innebär att vi tycker att just *variationen* av genusbilder är viktig. Vi menar att det bör finnas otaliga olika varianter av genus representerade i bilderböcker, för att barnen ska kunna skapa sig en egen bild av sitt kön och genus. I ett vidare skede kan vi tänka oss att detta får konsekvenser för vilken syn dessa barn kommer att ha på genus även senare i livet, varpå det får effekt på samhället. Vi menar naturligtvis dock inte att det enkom är genusgörande processer i bilderboken som påverkar vilken syn på genus som finns i samhället. Vi anser snarare att bilderboken blir en del i samhällets genusgörande processer.

5.3 Hur kan bilderböckernas genusgörande processer kopplas till läroplanernas jämställdhetssträvanden?

I både Lpfö98 och i Lpo94 betonas vikten av att verksamheten gestaltar och förmedlar människolivets okränkbarhet, jämställdhet mellan kvinnor och män och alla människors lika värde (2006:3;2006:3).

Alla som verkar i förskolan skall hävda de grundläggande värden som anges i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dessa värden. Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan skall motverka traditionella könsmonster och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller (Skolverket, 2006:4).

Som går att läsa ovan betonas i läroplanen för förskolan (Lpfö 98) att förskolan ska motverka traditionella könsmonster, och ge pojkar och flickor samma möjligheter till lärande och utveckling. Även i läroplanen för skola och förskoleklass finns liknande uttalanden:

Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den skall därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet (Skolverket, 2006:4).

Lindkvist och Multanen (2008) har i sitt examensarbete undersökt hur pedagoger arbetar med barnböcker i förskolans genusverksamhet. De har genom intervjuer förstått att pedagogerna överlag tyckte att det var svårt att göra en koppling mellan barnlitteratur och jämställdhetsarbete (2008:32). Vi menar att litteraturen ute i verksamheten har en stor del i barnens identitetsskapande och de genus som framskrivs i dessa böcker är de genus som barnen jämför och förlikar sig med. I läroplanerna, både för förskola och förskoleklass, betonas hur viktigt det är att motverka traditionella könsmonster. Vi anser att det på grund av detta är viktigt att de böcker barnen erbjuds i dessa verksamheter visar på en stor variation i egenskaper hos kvinnor och män. Kvinnor, män och neutrum skall kunna besitta samma egenskaper. De skall, så att säga, kunna vara husliga och initiativtagande oberoende kön.

Vi anser att de böcker vi hittat i vår undersökning tillsammans ger en bred bild av hur kvinnors, mäns och neutrums genus kan framträda. De egenskaper som gjorde genus i böckerna från 1980-talet är inte samma egenskaper som gör genus idag, eller på 1990-talet. Vi menar att det även är viktigt att visa barnen att egenskaper vi hittat i böcker från 1980-talet är lika riktiga som de egenskaper böckerna från 2000-talet präglas av. Vi menar inte att de ”nya” egenskaperna behöver värderas på annat sätt än de ”gamla”, utan att de istället ska ses

som ett komplement, en helhet.

Det vi tror är allra viktigast är att vi som pedagoger alltid erbjuder barnen i våra verksamheter en varierad bild av genus. Eftersom den litterära verksamheten är en betydelsefull del av både förskole- och förskoleklassverksamhet behöver variationen även omfatta de böcker som finns i verksamheterna. Enligt vår undersökning ger en variation av böcker från olika årtionden många varierade beskrivningar av genus. Detta, anser vi, gör att en mångfald av böcker är ovärderlig i arbetet med att uppfylla läroplanernas jämställdhetsmål. Vi tycker också att det är viktigt att det finns en medvetenhet om genusgörande processer hos varje pedagog. Genusarbetet är inget som ligger på schemat, det är ett arbete som måste pågå hela tiden!

5.4 Vidare forskning

Som en utökning av våra bilderboksanalyser tänker vi att det vore intressant att göra en ny analys, av samma böcker som vi har analyserat, tillsammans med barn. De egenskaper som vi fått fram genom analys, skulle sedan kunna jämföras med de egenskaper som barnen hittade. Eftersom det är barnen som är målgrupp för böckerna och det faktum att vi har hittat dem i verksamheten gör att barnens tankar är minst lika viktiga som våra.

Om litteraturen hade hämtats ifrån fler förskolor och förskoleklasser och dessutom ifrån andra städer hade kanske resultatet sett annorlunda ut, detta kan vi bara spekulera om. Vi har använt oss av de böcker som finns ute på våra Vfu-platser, i fyra olika stadsdelar, men inte jämfört dessa sinsemellan. Som vidare forskning skulle man kunna jämföra stadsdelarna och se vilka budskap om genus som barnen i olika stadsdelar får.

En annan aspekt att forska vidare på är huruvida genusperspektivet skiljer sig mellan de böcker som riktar sig till olika åldersgrupper. Skildras tillexempel ett kvinnligt genus på ett annat sätt i en bok för 1-3 åringar jämfört med de böcker som vänder sig till barn i förskoleklass?

I vissa förskoleklasser får barnen själva påverka den litteratur som finns i verksamheten, då de flesta förskoleklasser har bibliotekstid en gång i veckan. Vilka böcker väljer barnen? Vad går barnen på i sina val av litteratur? Hur framskrivs genus i de böcker som barnen helst väljer att läsa?

Som vi påpekade i vår källkritikdiskussion skulle det vara intressant att se om det blev någon förändring av resultaten om vi valde att undersöka de karaktärer som figurerar under flera årtionden i ett längre perspektiv. Till exempel kunde man följa en karaktär genom flera årtionden (förslagsvis Alfons som funnits från 1970-talet fram till idag) för att se om personligheter och genusgörande egenskaper förändrats.

Källförteckning

Litteratur

Butler, Judith. (2007). *Genustrubbel. Feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos.

Connell, Robert William. (1987). *Gender and power*. Kalifornien: Stanford University Press.

Connell, Robert William. (2003). *Om genus*. Göteborg: Daidalos.

Eriksson, Yvonne & Göthlund, Anette. (2004). *Möten med bilder*. Lund: Studentlitteratur.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wägnerud, Lena. (2007). *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Nordstedts juridik.

Gemzöe, Lena. (2003). *Feminism*. Stockholm: Bilda förlag.

Gothlin, Eva. (1999). *Kön eller genus?*. Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning.

Gustafsson, Bengt, Hermerén, Göran & Petersson, Bo. (2004). *Vad är god forskningssed? Synpunkter, riktlinjer och exempel*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Hirdman, Yvonne. (2008). *Genus – om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber.

Kulick, Don. (red.) (1993). *Från kön till genus, kvinnligt och manligt i ett kulturellt perspektiv*. Stockholm: Carlsson.

Kåreland, Lena & Lindh - Munther, Agneta. (2005). "Om läsning och könsmönster i förskolan" i (red) Kåreland, Lena. *Modig och stark eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola*. Stockholm: Natur och kultur

Nikolajeva, Maria. (2000). *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur.

Nikolajeva, Maria. (2004). *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur.

Nordenmark, Love & Rosén, Maria. (2008). *Lika värde, lika villkor? Arbete mot diskriminering i förskola och skola*. Stockholm: Liber.

Rhedin, Ulla. (1992). *Bilderboken på väg mot en teori*. Stockholm: Alfabeta.

Rubin, Gayle. (1975). "The traffic in women: notes on the 'political economy' of sex" i (red.) Reiter, Rayna R. *Toward an Anthropology of Women*. New York: Monthly Review Press.

Skolverket. (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*. Stockholm: Fritzes.

Skolverket. (2006). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes.

Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap* Lund: Studentlitteratur

Vygotskij, S.Lev. (2005). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.

Utbildningsrapporter

Brithell, Åsa & Lövgren, Lisa. (2008). *Milda flickor och modiga pojkar? En kvalitativ studie av bilderböcker ur ett genusperspektiv*. Examensarbete, 15 p. Göteborgs Universitet. Institutionen för pedagogik och didaktik. Hämtat 27 april 2009 från http://gupea.ub.gu.se/dspace/bitstream/2077/20053/1/gupea_2077_20053_1.pdf

Björck, Hanna & Eriksson, Lena. (2007). *Genusperspektiv på bilderböcker – en kvalitativ analys av Bokjuryns utvalda bilderböcker för år 2005*. Magisteruppsats, 30 p. Borås Högskola, Institutionen biblioteks- och informations- vetenskap. Hämtat 7 april 2009 från <http://dspace.bib.hb.se:8080/dspace/handle/2320/2158>

Lindkvist, Emma & Multanen, Jenny. (2008). *Pedagogers tankar kring genusarbete med hjälp av barnboken – en jämförande studie av tre förskolor*. Examensarbete, 15 p. Göteborgs Universitet. Institutionen för pedagogik och didaktik. Hämtat 3 april 2009 från <http://gupea.ub.gu.se/dspace/handle/2077/18445>

Lundquist, Britt & Nygren, May. (2008). *Genus i barnlitteraturen – en studie av åtta bilderböcker*. Examensarbete, 15 p. Malmö Högskola. Barndoms- och ungdomsvetenskap. Hämtat 27 april 2009 från <http://dspace.mah.se/bitstream/2043/7843/1/Genus%20i%20barnlitteraturen.pdf>

Bilderböcker för analys

Bergström, Gunilla. (1988). *Bara knyt Alfons!*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Karlin, Lena. (1988). *Magiska Hjalte*. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Landström, Olof & Landström, Lena. (1999). *Bu & Bä i skogen*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Lindenbaum, Pija. (2007). *Kenta och barbisarna*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Lindström, Eva. (1995). *Ulla spelar munspel*. Stockholm: Alfabet.

Nordqvist, Sven. (1985). *Pannkakstårtan*. Stockholm: Opal.

Norlin, Arne. (1995). *Halvan - Här kommer polisbilen*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Widmark, Martin. (2005). *Sjörövar-Rakel och Kapten Snorfinger*. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Wirsén, Stina. (2005). *Vem är arg?*. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Internet

Nationalencyklopedin. Begrepp. Hämtat 13 maj 2009 från
<http://www.ne.se/lang/genus/181333>
<http://www.ne.se/lang/queerteori>

Svenska barnboksinstitutet. (2008). Hämtat 10 april 2009 från
<http://www.sbi.kb.se/SBITemplates/normalpage.aspx?id=425&epslanguage=SV>

Tidningen i skolan (TIS) om begreppet ”hen”. Hämtat 4 maj 2009 från
<http://www.tidningeniskolan.com/article.jsp?article=4303>

Bilaga A: Kartläggning av bilderböcker

titel	författare	tryckår	k	m	m & k	n	ö
Var är bus - Alfons	Gunilla Bergström	1982		X			
Lycklige Alfons Åberg	Gunilla Bergström	1984		X			
Majas alfabet	Lena Anderson	1984	X				
Pannkakstårtan	Sven Nordqvist	1984		X			
Inget knussel, sa Emil i Lönnerberga	Astrid Lindgren	1985		X			
Bara knyt Alfons	Gunilla Bergström	1988		X			
Lagar-Lisa	Richard Scarry	1988	X				X
Magiska Hjalte	Lena Karlin	1988		X			
Sagan om den lilla kycklingen	Michael Foreman	1988		X			X
Vakna nu Olsson	Penny Dale	1988	X				X
Vad sa pappa Åberg?	Gunilla Bergström	1989		X			
Nasreddin Hodja-historier 1	Şevki Nart	1990		X			X
Nisse hos frisören	Olof Landström	1991		X			
Jag är ledsen	Brian Moses	1993		X			X
När prinsen lärde sig skriva	Ann Love	1993		X			X
Då leopold blev arg	Dina Gellert	1994		X			X
Fredrikas Fräkneunion	Barbara Voors	1994	X				
Födelsedagspresenten	Jan Lööf	1994		X			
Jacob seglar till Kina	Anita Steiner	1994		X			
Otto och Stures hemliga liv	Lena Klefelt	1994		X			
Pappa björn blir barnvakt	Debi Gliori	1994		X			X
Rock Jimmy	Lasse Anrell	1994		X			
Örnis bilar	Carl Johan De Geer	1994		X			
Bu & Bä på kalashumör	Lena och Olof Landström	1995				X	
Här kommer polisbil	Arne Norlin	1995		X			
Fredrik Matsson vinner en vän	George Johansson	1995		X			
Inte städa sa Pulvret	Inger Sandberg	1995		X			
Kan du höra att det kommer.....?	Peter Utton	1995	X				X
Rita	Eva Susso	1995	X				
Sara och Girafferna	Ylva-Li Gustafsson	1995	X				
Ulla spelar munspel	Eva Lindström	1995	X				
Bu & Bä i städagen	Lena och Olof Landström	1996				X	
Castor Bakar	Lars Klinting	1996		X			
Här kommer ambulansen	Arne Norlin	1996		X			
Jonne kan inte simma	Ulf Ryberg	1996		X			
Lilla Storasyster	Ann Forslind	1996	X				
Mina går sin väg	Anna Höglund	1997			X		
Niklas Nilsson, sjöman	Viveca Lärn	1997		X			
Jag vill röra i soppan	Helen Cooper	1998		X			X
Ronny & Julia sover över	Måns Garthon	1998		X			
Björnen på lekplatsen	Dolf Verroen	1999		X			X
Björn hittar tre ägg	Ingrid och Pieter Schubert	1999		X			X
Bu & Bä i skogen	Lena och Olof Landström	1999			X	X	
Filip rider	Karin Henriksson	1999		X			
Jacobs träd	Holly Keller	1999		X			
Johans mamma	Guido Van Genechten	1999		X			X
Lilla gris	Jan Morgensen	1999		X			X
Lotta & Larsson på campingtur	Mats Letén	1999			X		X
Ordlek	Karin Henriksson	1999		X			

titel	författare	tryckår	k	m	m & k	n	ö
Palles pappa tvättar bilen	Jörn Jensen	1999		X			X
Rut & Knut börjar träna	Carin Wirsén	1999			X		
Sagan om det allra allra största	Thomas Halling	1999		X			
Busigt, lilla Zebra!	Caroline Castle	2000		X			X
Jag och stig gräver en grop	Eva Lindström	2000			X		
Kalle i simhallen	Ulf Eskilsson	2000		X			
Oscars pinnar	Jeanette Milde	2000		X			
Ellens ABC	Catarina Kruusval	2001	X				
Hundräddarna	Annika Holm	2001	X				
Mulle Meck berättar om flygplan	George Johansson	2001		X			
Resan till Amerika	Robert Gernhardt	2001		X			X
Beppe och Greta - En saga om 2 familjer	Daniela Kulot	2002			X		X
Drakens blomma	Petra Szabo	2002		X			
Godisfällan	Henrik Lange	2002		X			
Lite sjuk	Anna-Clara Tidholm	2002			X		
Ja-trollet och Nej-trollet	Inger Edelfeldt	2002			X		
Mette i skogen	Lene Fauerby	2002	X				
Mimmi blir en annan	Doris Dörrie	2002	X				X
Morris passar huset	Lotta Olsson Anderberg	2002		X			
Palles pappa spelar golf	Jörn Jensen	2002		X			X
Raffe gillar att räkna	Jessica Spanyol	2002		X			X
Mamma mu åker rutschkana	Jujja Wieslander	2003	X				
Mark spela fotboll	Jörn Jensen	2003		X			X
Palle campar	Jörn Jensen	2003		X			X
Pimm och stora Bär- Björnen	Lena Arro	2003	X				
Pite och Palt rymmer	Ann-Christine Magnusson	2003			X		
Riddaren utan namn	Cornelia Funke	2003	X				X
Rita & Krokodil på fisketur	Siri Melchior	2003			X		X
Röda räven och hans kanot	Nathaniel Benchley	2003		X			X
Castors punka	Lars Klinting	2004		X			
Ellens visor och ramsor	Catarina Kruusval	2004	X				
Johanssons garage	Thomas Halling	2004			X		
Lill Gruffalon	Julia Donaldson	2004	X				X
Rut & Knut tittar ut på naturen	Mattias Danielsson mfl	2004			X		
Rut & Knut tittar ut på urtiden	Mattias Danielsson mfl	2004			X		
Alla barnen fyller år - en rolig kalasbok	Måns Gahrton	2005			X		
Apan Papan och banantjuven	Mathias Johansson	2005		X			
Busiga Bosse och hans vänner	Leif Eriksson	2005		X			
Dollans dagis	Barbro Lindgren	2005	X				
Familjen Nalle åker bil	Arne Norlin	2005			X		
Gummi-Lisa hittar hem	Anna Bengtsson	2005	X				
Jag är pank, sa pappa	Gustaf Cederlund	2005		X			
Magda och Loppsockan	Lena Arro	2005	X				
Mama Panyas pannkakor	Mary Chamberlin	2005	X				
Mitt rosa liv	Amanda Eriksson	2005	X				
Prick och Fläck på picknick	Lotta Geffenblad	2005			X		
Sjörövar-Rakel och Kapten Snorfinger	Martin Widmark	2005	X				
Vem är arg?	Stina Wirsén	2005			X		
Alfons och soldatpappan	Gunilla Bergström	2006		X			
Bu och Bä får besök	Lena och Olof Landström	2006				X	

titel	författare	tryckår	k	m	m & k	n	ö
Emmas lösa tand	Marliese Arold	2006	X				X
Kotten, Grisen och lilla vännen	Lena Andersson	2006	X				
Krut Karlssons klump	Katti Hoflin	2006		X			
Linnea vill ha plåster	Kirsten Boie	2006	X				X
Mamma Mu får ett sår	Jukka Wieslander	2006	X				
Nicke Nyfiken - stora nyfikenboken	Greg Paprocki	2006		X			X
Simon spelar ishockey	Jörn Jensen	2006		X			X
Brevet	Helena Bross	2007		X			
Dataspelet	Kristina Murray Brodin	2007	X				
Halvan: Här kommer helikoptern	Arne Norlin	2007		X			
Familjen Nalle spelar boll	Arne Norlin	2007			X		
Fia och djuren på dagis	Catarina Kruusval	2007	X				
Kenta och barbisarna	Pija Lindenbaum	2007		X			
Lill-Zlatan och morbror Raring	Pija Lindenbaum	2007		X			
Mulle Mecks första bok - Snickra	George Johansson	2007		X			
Mulle Meck maskiner i stan	George Johansson	2007		X			
Tandligan	Helena Bross	2007	X				
Vilse	Helena Bross	2007		X			
Hemliga kompisar	Helena Bross	2008		X			
Spyflugan Astrid	Maria Jonsson	2008	X				
Tyranno	Kristina Murray Brodin	2008	X				
Vad har du i din väska?	Eddie Summanen	2008			X		
totalt: 121 st	kvinnliga författare: 53	11 st 80-tal	33 st	66 st	18 st	4 st	32 st
	manliga författare: 31	41 st 90-tal					
	författarpar: 3	69 st 2000-tal					
	totalt: 87						

Anm. k = kvinnlig huvudperson

m = manlig huvudperson

k & m = kvinnlig och manlig huvudperson

n = neutrum som huvudperson

ö = översatt bok

Bilaga B: Procentuell statistik över vår kartläggning av bilderböcker från 1980-talet till 2000-talet

Sammanfattande statistik över författare och huvudpersoner

	1980-tal	1990-tal	2000-tal
böcker av kvinnliga författare	ca 62,5 %	ca 46%	ca 65,5 %
böcker av manliga författare	ca 37,5 %	ca 48,5%	ca 30,5 %
böcker av författarpar	0%	ca 5,5%	ca 4 %
böcker med kvinnlig huvudperson	ca 27 %	ca 13,5%	ca 35 %
böcker med manlig huvudperson	ca 73 %	ca 71,5%	ca 42 %
böcker med både k & m huvudperson	0%	ca 7,5%	ca 21,5 %
böcker med neutrum som huvudperson	0%	ca 7,5%	ca 1,5 %

Statistik över kvinnliga författare

böcker av kvinnliga författare	1980-tal	1990-tal	2000-tal
böcker med kvinnlig huvudperson	25%	ca 28%	ca 53,5%
böcker med manlig huvudperson	75%	ca 61%	ca 28%
böcker med både k & m huvudperson	0%	ca 11%	ca 18,5%
böcker med neutrum som huvudperson	0%	0%	0%

Statistik över manliga författare

böcker av manliga författare	1980-tal	1990-tal	2000-tal
böcker med kvinnlig huvudperson	ca 33,5 %	ca 5,25%	ca 4,5%
böcker med manlig huvudperson	ca 66,5%	ca 89,5%	ca 74%
böcker med både k & m huvudperson	0%	ca 5,25%	ca 21,5%
böcker med neutrum som huvudperson	0%	0%	0%

Statistik över författarpar

böcker av författarpar	1980-tal	1990-tal	2000-tal
böcker med kvinnlig huvudperson	0%	0%	0%
böcker med manlig huvudperson	0%	25%	0%
böcker med både k & m huvudperson	0%	0%	ca 66,5%
böcker med neutrum som huvudperson	0%	75%	ca 33,5%

Anm. k & m = kvinnlig och manlig huvudperson